

THE PALIVERSE PROJECT

The Universe of Buddha's Wisdom

Subcommentaries (Tīkā)

2. The Canon of Discipline - Subcommentaries
(2. Vinaya Piṭaka - Tīkā)

01. Subcommentary on the Expulsion (01. Pārājikakaṇḍam-
tīkā)

4. The Section on Forfeiture (4. Nissaggiyakaṇḍam)

PaliVerse

01. Subcommentary on the Expulsion

4. Nissaggiyakaṇḍaṃ

1. Cīvaravaggo

1. Paṭhamakathinasikkhāpadavaṇṇanā

459. Samitāvināti samitapāpena. Gotamake cetiyeti gotamayakkhassa cetiyatṭhāne katavihāro vuccati. Paribhuñjitum anuññātaṃ hotīti bhagavatā gahapaticīvare anuññāte bahūni cīvarāni labhivā bhaṇḍikaṃ katvā sīsepi khandhepi kaṭiyāpi ṭhapetvā āgacchante bhikkhū disvā cīvare sīmaṃ bandhantena ticīvaraṃ paribhogatthāya anuññātaṃ, na pana adhiṭṭhānavasena. Nahāyanti etthāti nahānaṃ, nahānatitthaṃ.

460. Eko kira brāhmaṇo cintesi “buddharatanassa ca saṅgharatanassa ca pūjā paññāyati, kathaṃ nu kho dhammaratanaṃ pūjitaṃ nāma hotī”ti. So bhagavantaṃ upasaṅkamitvā etamatthaṃ pucchi. Bhagavā āha “sacepi brāhmaṇa dhammaratanaṃ pūjetukāmo, ekaṃ bahussutaṃ pūjehī”ti. Bahussutaṃ bhante ācikkhathāti. Bhikkhusaṅghaṃ pucchāti. So bhikkhū upasaṅkamitvā “bahussutaṃ bhante ācikkhathā”ti āha. Ānandatthero brāhmaṇāti. Brāhmaṇo theram saḥassagghanakena cīvarena pūjesi. Tena vuttaṃ “paṭilābhavasena uppanna”nti. Uppanna-saddo nipphannapariyāyopi hotīti taṃ paṭikkhipanto āha “no nipphattivasenā”ti. Paṭhamameva hi taṃ tantavāyakammaṃ nipphannaṃ.

Therassa santike upajjhaṃ gāhāpetvā sayam anussāvanakammaṃ karotīti ettha sārīputtattheropi tatheva karotīti daṭṭhabbaṃ. Evaṃ ekamekena attano pattacīvaraṃ datvā pabbājetvā upajjhaṃ gaṇhāpitāni pañca pañca bhikkhusatāni ahesuṃ. Āyasmantaṃ ānandaṃ ativiya mamāyatīti ānandatthero tāva mamāyatu akhīṇāsavabhāvato, sārīputtatthero kathanti? Na idaṃ mamāyanaṃ gehassitapemavasena, atha kho guṇasambhāvanāvasenāti nāyaṃ doso. Navamaṃ vā divasaṃ dasamaṃ vāti bhummatthe upayogavacanaṃ, navame vā dasame vā divaseti attho. Sace bhavyeyāti sace kassaci evaṃ siyā. Vuttasadisamevāti ettha “vuttadivasamevā”tipi paṭhanti. Dhāretunti ettha “āhā”ti pāṭhaseso daṭṭhabbo.

462-463. Niṭṭhitacīvarasminti bhummavacanassa lopaṃ katvā niddesoti āha “niṭṭhite cīvarasmi”nti, cīvarassa karaṇapalibodhe upacchinneti vuttaṃ hoti. Pāsapaṭṭagaṇṭhikapaṭṭapariyosānaṃ yaṃ kiñci kātabbaṃ, taṃ katvāti yojetabbaṃ. Sūciyā paṭisāmananti idaṃ sūcikkammaṃ sammā pariniṭṭhitabhāvadassanattaṃ vuttaṃ, sūcikkammaniṭṭhānamevettha pamāṇaṃ. Etesampīti vinaṭṭhādiṃ parāmasati.

Kathine ca ubbhatasminti yaṃ saṅghassa kathinaṃ atthataṃ, tasmim kathine ca ubbhateti attho. Dutiyaṃ palibodhassa abhāvaṃ dassetīti āvāsapalibodhassa abhāvaṃ dasseti. Ettha ca “niṭṭhitacīvarasmim ubbhatasmim kathine”ti imehi dvīhi padehi dvinnaṃ palibodhānaṃ abhāvadassanena atthatakathinassa pañcamāsabbhantare yāva cīvarapalibodho āvāsapalibodho ca na upacchijjati, tāva anadhiṭṭhitaṃ avikappitaṃ atirekacīvaraṃ dasāhato parampi ṭhapetum vaṭṭatīti dīpeti. Atthatakathinassa hi yāva kathinassa ubbhārā anāmantacāro asamādānacāro

yāvadatthacīvaram gaṇabhojanam yo ca tattha cīvaruppādoti ime pañcānisamsā labbhanti. Pakkamanam anto assāti pakkamanantikā. Evaṃ sesāpi veditabbā. Vitthāro panettha āgataṭṭhāneyeva āvi bhavissati.

Khomanti khomasuttehi vāyitam khomapaṭacīvaram, tathā sesāni. Sāṇanti sāṇavākasuttehi katacīvaram. Bhaṅganti khomasuttādīni sabbāni ekaccāni vā missetvā katacīvaram. Bhaṅgampi vākamayamevāti keci. Dukūlam paṭṭuṇṇam somārapaṭam cīnapaṭam iddhijam devadinnanti imāni pana cha cīvarāni etesaṃyeva anulomānīti visum na vuttāni. Dukūlañhi sāṇassa anulomam vākamayattā. Paṭṭuṇṇadese sañjātavattham paṭṭuṇṇam. “Paṭṭuṇṇakoseyyaviseso”ti hi abhidhānakose vuttam. Somāradese cīnadese ca jātavatthāni somāracīnapaṭāni. Paṭṭuṇṇādīni tīni koseyyassa anulomāni pāṇakehi katasuttamayattā. Iddhijam ehibhikkhūnam puññiddhiyā nibbattacīvaram, tam khomādīnam aññataram hotīti tesam eva anulomam. Devatāhi dinnam cīvaram devadinnam, tam kapparukkhe nibbattam jāliniyā devakaññāya anuruddhattherassa dinnavatthasadisam, tampi khomādīnamyeva anulomam hoti tesu aññatarabhāvato.

Majjhimassa purisassa vidatthim sandhāya “dve vidatthiyo”tiādi vuttam. Iminā dīghato vaḍḍhakīhatthappamāṇam vitthārato tato upaḍḍhappamāṇam vikappanupaganti dasseti. Tathā hi “sugatavidatthi nāma idāni majjhimassa purisassa tisso vidatthiyo, vaḍḍhakīhatthena diyaḍḍho hattho hotī”ti kuṭīkārasikkhāpadaṭṭhakathāyam vuttam, tasmā sugataṅgula dvādaṣaṅgulaṃ vaḍḍhakīhatthena diyaḍḍho hattho siddham. Evañca katvā sugataṅgulaṃ aṭṭhaṅgulaṃ vaḍḍhakīhatthappamāṇanti idam āgatamevāti.

Tam atikkāmayatoti ettha tanti cīvaram kalam vā parāmasati. Tassa yo aruṇoti tassa cīvaruppādadivasassa yo atikkanto aruṇo. Cīvaruppādadivasena saddhinti cīvaruppādadivasassa atikkantaaruṇena saddhinti attho. Divasasaddena hi tamdivasanissito aruṇo vutto. Bandhitvāti rajjuādīhi bandhitvā. Veṭhetvāti vatthādīti veṭhetvā.

Vacanīyoti saṅgham apekkhitvā vuttam. Aññathāpi vattabbanti ettha “yāya kāyaci bhāsāya padapaṭipāṭiyā avatvāpi atthamatte vutte vaṭṭatī”ti vadanti. Tenāti āpattim paṭiggaṇhantena. Paṭiggāhakena “passasī”ti vutte desakena vattabbavacanam dasseti “āma passāmī”ti. Puna paṭiggāhakena vattabbavacanamāha “āyatim saṃvareyyāsī”ti. Evaṃ vutte puna desakena vattabbavacanam “sādhu suṭṭhu saṃvarissāmī”ti. Iminā attano āyatim saṃvare patiṭṭhitabhāvam dasseti. Dvīsu pana sambahulāsu vāti dvīsu sambahulāsu vā āpattīsu purimanayeneva vacanabhedo veditabbo. Nattiyam āpattim sarati vivaratīti ettha dve āpattiyoti vā sambahulā āpattiyoti vā vattabbanti adhippāyo. Cīvaradānepīti nissatṭhacīvarassa dānepi. Vatthuvasenāti cīvaragaṇanāya. Gaṇassa vuttā pāḷīyevettha pāḷīti dvīsu imāham āyasmantānam nissajjāmīti vacane visesābhāvato vuttam. Evaṃ...pe... vuttam vaṭṭatīti vatvā tattha kāraṇamāha “ito garukatarānī”tiādi. Tattha itoti ito nissatṭhacīvaradānato. Nattikammato nāttidutiyakammam garukataranti āha “ito garukatarānī”ti. Imāham cīvaranti ettha “imaṃ cīvara”ntipi paṭhanti.

468. Na idha saññā rakkhatīti idam vematikam anatikkantasaññāñca sandhāya vuttam. Yopi evaṃsaññā, tassapīti na kevalam atikkante atikkantasaññissa, atha kho vematikassa anatikkantasaññissapīti attho. “Na idha saññā rakkhatī”tiādīnā vuttamattham sesattikepi atidisati. Esa nayo sabbatthāti esa nayo avinaṭṭhādīsūpīti

aññesaṃ cīvaresu upacikādīhi khāyitesu “mayhampi cīvaram khāyita”nti evaṃsaññī hotītiādinā yojetabbanti dasseti. Anaṭṭhato aviluttassa visesamāha “pasayhāvahāravasenā”ti. Theyyāvahāravasena gahitañhi naṭṭhanti adhippetam, pasayhāvahāravasena gahitam viluttanti. Anāpatti aññena kataṃ paṭilabhitvā paribhuñjatīti idam nisīdanasanthatam sandhāya vuttam. Yam yena hi purānasanthatassa sāmanta sugatavidatthim anādiyitvā aññam navam nisīdanasanthatam kataṃ, tassa tam nissaggiyam hoti. Tasmā “anāpatti aññena kataṃ paṭilabhitvā paribhuñjatī”ti idam parassa nissaggiyam aparassa paribhuñjitum vaṭṭatīti imamattham sādheti. Paribhogam sandhāya vuttanti anatikkante atikkantasaññissa vematikassa ca paribhuñjantasseva dukkaṭam, na pana aparibhuñjitvā ṭhapentassāti adhippāyo.

469. Ticīvaram adhiṭṭhātunti nāmam vatvā adhiṭṭhātum. Na vikappetunti nāmam vatvā na vikappetum. Esa nayo sabbattha. Tasmā ticīvarādīni adhiṭṭhahantena “imam saṅghāṭim adhiṭṭhāmī”tiādinā nāmam vatvā adhiṭṭhātabbam. Vikappentena pana “imam saṅghāṭi”ntiādinā tassa tassa cīvarassa nāmam aggahetvāva “imam cīvaram tuyham vikappemī”ti vikappetabbam. Ticīvaram vā hotu aññam vā, yadi tam tam nāmam gahetvā vikappeti, avikappitam hoti, atirekacīvaraṭṭhāneyeva tiṭṭhati. Tato param vikappetunti “catumāsato param vikappetvā paribhuñjitum anuññāta”nti tīsupi gaṇṭhipadesu vuttam. Keci pana “tato param vikappetvā yāva āgāmisamvacchare vassānam cātumāsam, tāva ṭhapetum anuññāta”ntipi vadanti. “Tato param vikappetum anujānāmīti ettāvatā vassikasāṭikam kaṇḍuppaṭicchādīna tam tam nāmam gahetvā vikappetum anuññātanti evamattho na gahetabbo tato param vassikasāṭikādināmasseva abhāvato. Tasmā tato param vikappentenapi nāmam gahetvā na vikappetabbam. Ubhinnampi tato param vikappetvā paribhogassa anuññātattā tathā vikappitam aññanāmena adhiṭṭhahitvā paribhuñjitabba”nti tīsupi gaṇṭhipadesu vuttam.

Paccuddharāmīti ṭhapemi, pariccajāmīti vā attho. Imam saṅghāṭim adhiṭṭhāmīti ettha “imam cīvaram saṅghāṭim adhiṭṭhāmīti evampi vattum vaṭṭatī”ti gaṇṭhipadesu vuttam, tampi “imam cīvaram parikkhāraḷam adhiṭṭhāmī”ti iminā sameti. Kāyavikāram karontenāti hatthena cīvaram parāmasantena vā cālentena vā. Duvidhanti sammukhaparammukhabhadesu duvidham. Hatthapāseti idam dvādasahattham sandhāya vuttam, tasmā dvādasahatthabbhantare ṭhitam “ima”nti vatvā adhiṭṭhātabbam. Tato param “eta”nti vatvā adhiṭṭhātabbanti keci vadanti. Gaṇṭhipadesu panettha na kiñci vuttam. Pāliyam aṭṭhakathāyañca sabbattha “hatthapāso”ti aḍḍhateyyahattho vuccati, tasmā idha visesavikappanāya kāraṇam gavesitabbam. Sāmantavihāro nāma yattha tadaheva gantvā nivattitum sakkā. “Sāmantavihāre”ti idam desanāsīsamattam, tasmā ṭhapitaṭṭhānam sallakkhetvā dūre ṭhitampi adhiṭṭhātabbanti vadanti. Ṭhapitaṭṭhānam sallakkhetvāti ca idam ṭhapitaṭṭhānasallakkhaṇam anucchavikanti katvā vuttam, cīvarasallakkhaṇamevettha pamāṇam.

Adhiṭṭhahitvā ṭhapitavatthehīti parikkhāraḷanāmena adhiṭṭhahitvā ṭhapitavatthehi. Adhiṭṭhānato pubbe saṅghāṭiādivohārassa abhāvato “imam paccuddharāmī”ti parikkhāraḷassa visum paccuddhāravidhim dasseti. Parikkhāraḷanāmena pana adhiṭṭhitattā “imam parikkhāraḷam paccuddharāmī”ti vuttepī nevatthi dosoti viññāyati. Paccuddharitvā puna adhiṭṭhātabbānīti idañca saṅghāṭiādicīvaranāmena adhiṭṭhahitvā paribhuñjitukāmam sandhāya vuttam. Parikkhāraḷanāmeneva

adhiṭṭhahitvā paribhuñjantassa pana pubbekataadhiṭṭhānameva adhiṭṭhānaṃ.
Adhiṭṭhānakiccaṃ natthīti iminā kappabindudānakiccampi natthīti dasseti.
Muṭṭhipañcakāditicīvarappamāṇayuttaṃ sandhāya “ticīvaraṃ panā”tiādi vuttaṃ.
Parikkhāracoḷaṃ adhiṭṭhātunti parikkhāracoḷaṃ katvā adhiṭṭhātuṃ. Baddhasīmāyaṃ
avippavāsasīmāsammutisabbhāvato cīvaravippavāsepi nevatthi dosoti na tattha
dupparihāratāti āha “abaddhasīmāyaṃ dupparihāra”nti.

Anatirittappamāṇāti sugatavidatthiyā dīghaso cha vidatthiyo tiriyaṃ
aḍḍhateyyavidatthiñca anatikkantappamāṇāti attho. Nanu ca vassikasāṭikā
vassānātikkamena, kaṇḍuppaṭicchādi ābādhavūpasamena adhiṭṭhānaṃ vijahati.
Teneva mātikāṭṭhakathāyaṃ “vassikasāṭikā vassānamāsātikkamenapi,
kaṇḍuppaṭicchādi ābādhavūpasamenapi adhiṭṭhānaṃ vijahatī”ti vuttaṃ. Tasmā “tato
paraṃ paccuddharitvā vikappetabbā”ti kasmā vuttaṃ. Sati hi adhiṭṭhāne
paccuddhāro yuttoti? Ettha tāva tīsupi gaṇṭhipadesu idaṃ vuttaṃ “paccuddharitvāti
idaṃ paccuddharaṇaṃ sandhāya na vuttaṃ, paccuddharitvāti pana
vassikasāṭikabhāvato apantevāti evamattho gahetabbo. Tasmā hemantassa
paṭhamadivasato paṭṭhāya antodasāhe vassikasāṭikabhāvato apantevā
vikappetabbāti imamatthaṃ dassetuṃ ‘tato paraṃ paccuddharitvā vikappetabbā’ti
vutta’nti.

Keci pana “yathā kathinamāsabbhantare uppannacīvaraṃ kathinamāsātikkame
nissaggiyaṃ hoti, evamayaṃ vassikasāṭikāpi vassānamāsātikkame nissaggiyā hoti,
tasmā kattikapuñṇamadivase paccuddharitvā tato paraṃ hemantassa
paṭhamadivase vikappetabbāti evamattho gahetabbo. Paccuddharitvā tato paraṃ
vikappetabbāti padayojanā veditabbā”ti ca vadanti, taṃ na yuttaṃ. Kathinamāse
uppannañhi cīvaraṃ atirekacīvaraṭṭhāne ṭhitattā avasānadivase anadhiṭṭhitaṃ
kathinamāsātikkame nissaggiyaṃ hoti. Ayaṃ pana vassikasāṭikā adhiṭṭhahitvā
ṭhapitattā na tena sadisāti vassānātikkame kathaṃ nissaggiyā hoti.
Anadhiṭṭhitaavikappitameva hi taṃtaṃkālātikkame nissaggiyaṃ hoti, tasmā
hemante pi vassikasāṭikā dasāhaṃ parihāraṃ labhatiyeva. Evaṃ kaṇḍuppaṭicchādi pi
ābādhavūpasamena adhiṭṭhānaṃ vijahati, tasmā tato paraṃ dasāhaṃ parihāraṃ
labhati, dasāhaṃ pana anatikkamitvā vikappetabbāti.

Keci pana “adhiṭṭhānabhedalakkhaṇe avuttattā vassikasāṭikā
vassānamāsātikkamepi, kaṇḍuppaṭicchādi ābādhe vūpasante pi adhiṭṭhānaṃ na
vijahati, tasmā ‘tato paraṃ paccuddharitvā vikappetabbā’ti idaṃ vutta’nti vadanti,
taṃ mātikāṭṭhakathāya na sameti, samantapāsādikāya pana sameti. Tathā hi
“vassikasāṭikā vassānamāsātikkamenapi, kaṇḍuppaṭicchādi ābādhavūpasamenapi
adhiṭṭhānaṃ vijahatī”ti idaṃ samantapāsādikāyaṃ natthi, parivāraṭṭhakathāyañca
“atthāpatti hemante āpajjati, no gimhe”ti ettha idaṃ vuttaṃ “kattikapuñṇamāsiyā
pacchime pāṭipadadivase vikappetvā ṭhapitaṃ vassikasāṭikaṃ nivāsento hemante
āpajjati. Kurundiyaṃ pana ‘kattikapuñṇamadivase apaccuddharitvā hemante
āpajjatī’ti vuttaṃ, tampi suvuttaṃ. Cātumāsaṃ adhiṭṭhātuṃ, tato paraṃ vikappetunti
hi vutta’nti.

Tattha mahāaṭṭhakathāyaṃ nivāsanapaccayā dukkaṭaṃ vuttaṃ,
kurundaṭṭhakathāyaṃ pana apaccuddhārapaccayā. Tasmā kurundiyaṃ
vuttanayeneva vassikasāṭikā vassānamāsātikkamepi adhiṭṭhānaṃ na vijahatīti
paññāyati. Kurundiyañhi “vassānaṃ cātumāsaṃ adhiṭṭhātuṃ, tato paraṃ
vikappetu”nti vacanato yadi kattikapuñṇamāyaṃ na paccuddhareyya,

avijahitādhiṭṭhānā vassikasāṭikā hemantaṃ sampattā vikappanakkhette adhiṭṭhānasabbhāvato dukkaṭaṃ janeti, tasmā kattikapuṇṇamāyaṃ eva paccuddharitvā hemante vikappetabbāti iminā adhippāyena “kattikapuṇṇamadivase apaccuddharitvā hemante āpajjati”ti vuttaṃ, tasmā vīmaṃsitvā yuttataraṃ gahetabbaṃ.

Nahānatthāya anuññātattā “vaṇṇabhedamattarattāpi cesā vaṭṭatī”ti vuttaṃ. Dve pana na vaṭṭantīti dvinnaṃ adhiṭṭhānābhāvato vuttaṃ. “Sace vassāne aparā vassikasāṭikā uppannā hoti, purimavassikasāṭikaṃ paccuddharitvā vikappetvā ca adhiṭṭhātabbā”ti vadanti. Pamāṇayuttanti dīghaso sugatavidatthiyā dve vidatthiyo, vitthārato diyaḍḍhā, dasā vidatthīti iminā pamāṇena yuttaṃ. Pamāṇikāti sugatavidatthiyā dīghaso catasso vidatthiyo, tiriyaṃ dve vidatthiyoti evaṃ vuttappamāṇayuttā. Paccuddharitvā vikappetabbāti ettha yaṃ vattabbaṃ, taṃ heṭṭhā vuttameva. “Sakiṃ adhiṭṭhitaṃ adhiṭṭhitameva hoti, puna na paccuddharīyati kālāparicchedābhāvato”ti vadanti. Apare pana “ekavacanenapi vaṭṭatīti dassanatthaṃ ‘sakiṃ adhiṭṭhitaṃ adhiṭṭhitamevā’ti vutta”nti vadanti. Ubhayatthāpi assa vacanassa idha vacane apubbaṃ payojanaṃ na dissati, teneva mātikāṭṭhakathāyaṃ imasmiṃ ṭhāne “sakiṃ adhiṭṭhitaṃ adhiṭṭhitameva hotī”ti idaṃ padaṃ na vuttaṃ.

“Attano santakabhāvato mocetvā ṭhapitaṃ sandhāya mahāpaccariyaṃ anāpatti vuttā”ti vadanti. Iminā bhesajjaṃ cetāpessāmi, idaṃ mātuyā dassāmīti ṭhapentena adhiṭṭhātabbaṃ, idaṃ bhesajjassa, idaṃ mātuyāti vissajjetvā sakasantakabhāvato mocite adhiṭṭhānakiccaṃ natthīti adhippāyo. Senāsanaparikkhāratthāya dinnapaccattharaṇeti ettha “anivāsetvā apārupitvā ca kevalaṃ mañcapīṭhesuyeva attharitvā paribhuñjīyamānaṃ paccattharaṇaṃ attano santakampi anadhiṭṭhātum vaṭṭatī”ti vadanti. Heṭṭhā pana “paccattharaṇampi adhiṭṭhātabbamevā”ti avisesena vuttattā attano santakaṃ adhiṭṭhātabbamevāti amhākaṃ khanti, vīmaṃsitvā gahetabbaṃ.

“Hīnāyāvattanenāti sikkhaṃ appaccakkhāya gihibhāvūpagamanenā”ti tīsupi gaṇṭhipadesu vuttaṃ, taṃ yuttaṃ aññassa dāne viya cīvare nirālayabhāveneva pariccattattā. Keci pana “hīnāyāvattanenāti bhikkhuniyā gihibhāvūpagamanenā”ti evamatthaṃ gahetvā “bhikkhu pana vibbhamantopi yāva sikkhaṃ na paccakkhāti, tāva bhikkhuyevāti adhiṭṭhānaṃ na vijahatī”ti vadanti, taṃ na gahetabbaṃ “bhikkhuniyā hīnāyāvattanenā”ti visesetvā avuttattā. Bhikkhuniyā hi gihibhāvūpagamane adhiṭṭhānavijahanaṃ visuṃ vattabbaṃ natthi tassā vibbhamaneneva assamaṇībhāvato. Sikkhāpaccakkhānenāti pana idaṃ sace bhikkhuliṅge ṭhitova sikkhaṃ paccakkhāti, tassa kāyalaggampi cīvaraṃ adhiṭṭhānaṃ vijahatīti dassanatthaṃ vuttaṃ. Kaniṭṭhaṅgulinakhavasenāti heṭṭhimaparicchedaṃ dasseti. Pamāṇacīvarassāti pacchimappamāṇaṃ sandhāya vuttaṃ. Dve cīvarāni pārūpantassāti antaragharappavesanatthāya suppaṭicchannasikkhāpade vuttanayena saṅghāṭiṃ uttarāsaṅgañca ekato katvā pārūpantassa. Saṅgharitaṭṭhāneti dvīsupi antesu saṅgharitaṭṭhāne. Esa nayoti iminā pamāṇayuttesu yattha katthaci chiddaṃ adhiṭṭhānaṃ vijahati, mahantesu pana tato parena chiddaṃ adhiṭṭhānaṃ na vijahatīti ayamatto dassito. Sabbesūti ticīvarādibhedesu sabbacīvaresu.

Aññaṃ pacchimappamāṇaṃ nāma natthīti sutte āgataṃ natthīti adhippāyo. Idāni tameva vibhāvetum “yañhī”tiādi vuttaṃ. “Taṃ atikkamayato chedanakaṃ pācittiya”nti vuttattā āha “tato uttari paṭisiddhattā”ti. Taṃ na sametīti

parikkhāraḥassa vikappanupagapacchimam pacchimappamāṇanti gahetvā itaresam ticīvarādīnam muṭṭhipañcakādibhedam pacchimappamāṇam sandhāya “esa nayo”tiādivacanam na sameti tādisassa pacchimappamāṇassa sutte abhāvatoti adhippāyo. Andhakaṭṭhakathāyam vuttavacanam na sametīti imināva paṭikkhepena vikappanupagapacchimassa anto yattha katthaci chiddam adhiṭṭhānam vijahatīti ayampi nayo paṭikkhittoye vāti daṭṭhabbam. Ticīvaraṇhi ṭhapetvā sesacīvaressu chiddena adhiṭṭhānavijahanam nāma natthi, tasmā adhiṭṭhahitvā ṭhapitesu sesacīvaressu vikappanupagapacchimam appahontam katvā khaṇḍākhāṇḍikam chinnesupi adhiṭṭhānavijahanam natthi. Sace pana adhiṭṭhānato pubbeyeva tādisam hoti, acīvarattā adhiṭṭhānakiccam natthi. Khuddakam cīvaranti muṭṭhipañcakādibhedappamāṇato anūnameva khuddakacīvaram. Mahantam vā khuddakam karotīti ettha tiṇṇam cīvarānam catūsu passesu yasmim padese chiddam adhiṭṭhānam na vijahati, tasmim padese samantato chinditvā khuddakam karontassa adhiṭṭhānam na vijahatīti adhippāyo.

Sammukhāvikappanā parammukhāvikappanāti ettha sammukhena vikappanā parammukhena vikappanāti evamattho gahetabbo. Sannihitāsannihitabhāvanti āsannadūrabhāvam. Āsannadūrabhāvo ca adhiṭṭhāne vuttanayeneva veditabbo. Paribhogādayopi vaṭṭantīti ettha adhiṭṭhānassapi antogadhattā sace saṅghāṭiadināmena adhiṭṭhahitvā paribhuñjitukāmo hoti, adhiṭṭhānam kātabbam. No ce, na kātabbam, vikappanameva pamāṇam, tasmā atirekacīvaram nāma na hoti. Mittoti daḷhamitto. Sandiṭṭhoti diṭṭhamitto nātidaḷhamitto. Vikappitavikappanā nāmesā vaṭṭatīti adhiṭṭhitaadhiṭṭhānam viyāti adhippāyo avisesena vuttavacananti ticīvarādīm adhiṭṭhetī, vassikasāṭikam kaṇḍuppaṭicchādīṇca vikappetīti avatvā sabbacīvarānam avisesena vikappetīti vuttavacanam. Ticīvarasaṅkhepenāti ticīvaranīhārena, saṅghāṭiadiadhiṭṭhānavasenāti vuttam hoti.

Tuyham demītiādīsu “tasmim kāle na gaṇhitukāmopi sace na paṭikkhipati, puna gaṇhitukāmatāya sati gahetum vaṭṭatī”ti vadanti. Itthannāmassāti parammukhe ṭhitam sandhāya vadati. “Tuyham gaṇhāhī”ti vutte “mayham gaṇhāmī”ti vadati, sudinnam suggahitañcāti ettha “yathā parato ‘tava santakam karohī’ti vutte duddinnampi ‘sādhu, bhante, mayham gaṇhāmī’ti vacanena ‘suggahitam hotī’ti vuttam, evamidhāpi ‘tuyham gaṇhāhī’ti vutte sudinnattā ‘mayham gaṇhāmī’ti avuttepi ‘sudinnamevā’”ti vadanti. “Gaṇhāhīti ca āṇattiyā gahaṇassa tappaṭibaddhatākaraṇavasena pavattattā tadā gaṇhāmīti citte anuppādite pacchā gahetum na labhatī”ti vadanti.

Tam na yujjatīti vinayakammasa karaṇavasena gahetvā dinnattā vuttam. Sace pana paro saccatoyeva viśāsam gaṇhāti, puna kenaci kāraṇena tena dinnam tassa na vaṭṭatīti natthi. Nissaggiyam pana cīvaram jānitvā vā ajānitvā vā gaṇhantam “mā gaṇhāhī”ti nivāraṇattham vuttam. Kāyavācāhi kattabbaadhiṭṭhānavikappanānam akatattā hotīti āha “kāyavācāto samuṭṭhātī”ti. Cīvarassa attano santakatā, jātippamāṇayuttatā, chinnaḥpalibodhabhāvo, atirekacīvaratā, dasāhātikkamoti imānettha pañca aṅgāni.

Paṭhamakathinasikkhāpadavaṇṇanā nīṭṭhitā.

2. Udositasikkhāpadavaṇṇanā

471-473. Dutīye athānandatthero kathaṃ okāsaṃ paṭilabhati, kiṃ karonto ca āhiṇḍatīti āha “thero kirā”tiādi. Avippavāseti nimittatthe bhummaṃ, avippavāsatthanti attho, vippavāsapaccayā yā āpatti, tadabhāvatthanti vuttaṃ hoti.

475-476. Evaṃ chinnapalibodhoti evaṃ imehi cīvaraniṭṭhānakathinubbhārehi chinnapalibodho. Adhiṭṭhitesūti ticīvarādhiṭṭhānanayena adhiṭṭhitesu. Ticīvarena vippavuttho hotīti “rukkho chinno, paṭo daḍḍho”tiādīsu viya avayavepi samudāyavohāro labbhatīti vuttaṃ.

477-478. Parikhāya vā parikkhittoti iminā ca samantā nadītaḷākādiudakena parikkhittopi parikkhittoyevāti dasseti. Ettāvatāti “parikkhitto”ti iminā vacanena. Ākāse aruṇaṃ utṭhāpetīti gharassa upari ākāse aḍḍhateyyaratanappamāṇaṃ atikkamitvā aruṇaṃ utṭhāpeti. Gharaṃ nivesanudositādilakkhaṇameva, na pana pāṭiyekkaṃ gharaṃ nāma atthīti āha “ettha cā”tiādi.

479. Pāḷiyaṃ vuttanayena “sabhāye”ti avatvā “sabhāya”nti paccattavacanāṃ sabhāya-saddassa napuṃsakaliṅgatāvibhāvanatthaṃ vuttaṃ. Sabhā-saddapariyāyopi hi sabhāya-saddo napuṃsakaliṅgayutto idha vuttoti imamatthaṃ dassento “liṅgabyattayena sabhā vuttā”ti āha. Cīvarahatthapāse vasitabbaṃ natthīti cīvarahatthapāseyeva vasitabbanti natthi. Yaṃ tassā...pe... na vijahitabbanti ettha tassā vīthiyā sammukhaṭṭhāne sabhāyadvārānaṃ gahaṇeneva tattha sabbānīpi gehāni sā ca antaravīthi gahitāyeva hoti. Atiharitvā ghare nikkhipatīti taṃ vīthiṃ muñcitvā ṭhite aññasmiṃ ghare nikkhipati. Purato vā pacchato vā hatthapāseti gharassa hatthapāsaṃ sandhāya vadati.

Nivesanādīsu parikkhittatāya ekūpacāratā, aparikkhittatāya nānūpacāratā ca veditabbāti dassento “etenevupāyenā”tiādimāha. Nivesanādīni gāmato bahi sannivīṭṭhāni gahitānīti veditabbaṃ. Antogāme ṭhitānañhi gāmaggaḥaṇena gahitattā gāmaparihāroyevāti. Sabbatthāpīti gāmādīsu ajjhokāsapariyantesu pannarasasu. Parikkhepādivasenāti ettha ādi-saddena aparikkhepassева gahaṇaṃ veditabbaṃ, na ekakulādīnampi.

480-487. Ovarako nāma gabbhassa abbhantare añño gabbhotipi vadanti. Muṇḍacchadanapāsādoti candikaṇḍaṇayutto pāsādo.

489. Satthoti jaṅghasattho sakaṭasattho vā. Pariyādiyitvāti vinivijjhitvā. Vuttamevatthaṃ vibhāveti “antopaviṭṭhena...pe... ṭhito hotī”ti. Tattha antopaviṭṭhenaṃti gāmassa nadiyā vā antopaviṭṭhena. Nadīparihāro ca labbhatīti ettha “visuṃ nadīparihārassa avuttattā gāmādīhi aññattha viya cīvarahatthapāsoyeva nadīparihāro”ti tīsupi gaṇṭhipadesu vuttaṃ. Vihārasīmanti avippavāsasīmaṃ sandhāyāha. Vihāraṃ gantvā vasitabbanti antosīmāya yattha katthaci vasitabbaṃ. Satthasamīpeyevāti idaṃ yathāvuttaabbhantaraparicchedavasena vuttaṃ. Pāḷiyaṃ nānākulassa sattho hoti, satthe cīvaraṃ nikkhipitvā hatthapāsā na vijahitabbanti ettha hatthapāso nāma satthassa hatthapāsoti veditabbaṃ.

490. Ekakulassa khatteti aparikkhittaṃ sandhāya vadati. Yasmā “nānākulassa parikkhitte khette cīvaraṃ nikkhipitvā khattadvāramūle vā tassa hatthapāse vā vatthabba”nti vuttaṃ, tasmā dvāramūlato aññattha antokhettepi vasantena cīvaraṃ hatthapāse katvāyeva vasitabbaṃ.

491-494. “Vihāro nāma sapaṛikkhitto vā aparikkhitto vā sakalo āvāso”ti vadanti. Yasmiṃ vihāreti ettha pana ekaṃ gehameva vuttaṃ. Ekakulanānākulasantakatā cettha kāṛāpakānaṃ vasena veditabbā. Chāyāya phuṭṭhokāsassa anto evāti yadā mahāvīthiyaṃ ujukameva gacchantāṃ sūriyamaṇḍalaṃ majjhanhikaṃ pāpuṇāti, tadā yaṃ okāsaṃ chāyā pharati, taṃ sandhāya vuttaṃ. Agamanapatheti yaṃ tadaheva gantvā puna āgantum sakkā na hoti, tādisaṃ sandhāya vuttaṃ.

495. Nadiṃ otaratīti hatthapāsaṃ muñcivā otarati. Na āpajjatīti paribhogapaccayā dukkaṭaṃ nāpajjati. Tenāha “so hī”tiādi. Aparibhogārahattāti imināva nissaggiyacīvaraṃ anissajjetvā paribhuñjantassa dukkaṭaṃ acittakanti siddhaṃ. Ekaṃ pārupitvā ekaṃ aṃsakūṭe ṭhapetvā gantabbanti idaṃ bahūnaṃ sañcāraṭṭhāne evaṃ akatvā gamanaṃ na sārūppanti katvā vuttaṃ. Bahigāme ṭhapetvā...pe... vinayakammaṃ kātabbanti vuttattā adhiṭṭhāne viya parammukhā ṭhitampi nissaggiyaṃ cīvaraṃ nissajjitum nissatṭhacīvaraṇca dātum vaṭṭatīti veditabbāṃ.

Gamane saussāhattā “nissayo pana na paṭippassambhatī”ti vuttaṃ. Muhuttaṃ sayitvā...pe... nissayo ca paṭippassambhatīti ettha “ussāhe apariccattepi gamanassa upacchinnattā puna uṭṭhāya saussāhaṃ gacchantānampi antarā aruṇe uṭṭhite nissayo paṭippassambhatiyevā”ti vadanti. Parato muhuttaṃ ṭhatvāti etthāpi ese va nayo. Aññaṃaṇṇassa vacanaṃ aggahetvā gatāti ettha sace evaṃ gacchantā “purāruṇā aññaṃaṇṇaṃ passissāmā”ti ussāhaṃ vināva gatā honti, aruṇuggamane nissayapaṭippassaddhi na vattabbā paṭhamataraṃyeva paṭippassambhanato. Atha “purāruṇā passissāmā”ti saussāhāva gacchanti, nissayapaṭippassaddhiye va na vattabbā. Evaṇca sati “saha aruṇuggamaṇā nissayo paṭippassambhatī”ti kasmā vuttaṃ? Vuccate - saussahattā paṭhamataraṃ paṭippassaddhi na vuttā. Satipi ca ussāhabhāve ekato gamanassa upacchinnattā “muhuttaṃ ṭhatvā”ti ettha viya saha aruṇuggamaṇā paṭippassaddhiye va vuttā.

Antosīmāyaṃ gāmaṇti avippavāsaṃsīmāsammutiyā pacchā patiṭṭhāpitagāmaṃ sandhāya vadati gāmaṃ anto katvā avippavāsaṃsīmāsammutiyā abhāvato. Ne va cīvarāṇi nissaggiyāṇi hontīti avippavāsaṃsīmābhāvato vuttaṃ, na nissayo paṭippassambhatīti saussāhabhāvato. Antarāmaggeye va ca ne saṃ aruṇaṃ uggacchatīti dhammaṃ sutvā āgacchantānaṃ aruṇaṃ uggacchati. Assatiyā gacchatīti assatiyā attano cīvaraṃ apaccuddharitvā therassa cīvaraṃ apaccuddharāpetvā gacchati. Evaṃ gate tasmīṃ pacchā therena saritvā paṭipajjitabbavidhiṃ dasseti “attano cīvaraṃ paccuddharitvā daharassa cīvaraṃ vissāse na gahetvā ṭhapetabba”nti. Gantvā vattabboti āgata kiccaṃ niṭṭhapetvā vihāraṃ gatena paṭipajjitabbavidhiṃ dasseti. Anadhiṭṭhitacīvaratā, anatthatakathinatā, aladdhasammutitā, rattivippavāsoti imānettha cattāri aṅgāni.

Udositasikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

3. Tatiyakathinasikkhāpadavaṇṇanā

497-499. Tatiye pāliyaṃ cīvarapaccāsā nikkhipitunti ettha cīvarapaccāsāya satiyā nikkhipitunti evamattho gahetabbo. Bhaṇḍikābaddhāni bhaṇḍikabaddhānītipi paṭhanti, bhaṇḍikaṃ katvā baddhānīti attho. Niṭṭhitacīvarasmīṃ bhikkhunāti ettha purimasikkhāpade viya sāmivasene va karaṇavacanassa attho veditabbo.

500. Anatthate kathine cīvaramāse bhikkhuno uppannacīvaram anadhiṭṭhitam avikappitam tasmim mase ṭhapetum vaṭṭatīti āha “ekam pacchimakattikamāsam ṭhapetvā”ti. Keci pana “kālepi ādissa dinnaṃ, etaṃ akālacīvaranti vacanato anatthate kathine pacchimakattikamāsasaṅkhāte cīvaramāse uppannacīvarassapi paccāsācīvare asati dasāhaparihāroyeva, tato paraṃ ṭhapetum na vaṭṭatī”ti vadanti, taṃ aṭṭhakathāya na sameti. Tathā hi accekacīvarasikkhāpadatṭhakathāyaṃ “pavāraṇamāsassa juṇhapakkhapañcamiyaṃ uppannassa accekacīvarassa anatthate kathine ekādasadivasādhiko māso, atthate kathine ekādasadivasādhikā pañca māsā parihāro”ti vuttaṃ. Tameva ca parihāraṃ sandhāya “chaṭṭhito paṭṭhāya pana uppannaṃ anaccekacīvarampi paccuddharitvā ṭhapitacīvarampi etaṃ parihāraṃ labhatiyevā”ti vuttaṃ. Tasmā cīvaramāse dasāhato parampi anadhiṭṭhitam avikappitampi ṭhapetum vaṭṭati.

Yadi evaṃ “kālepi ādissa dinnaṃ, etaṃ akālacīvara”nti idaṃ kasmā vuttanti ce? Akālacīvarasāmaññato atthuddhāravasena vuttaṃ paṭhamānīyate sotassa raho viya. Ekādasamāse sattamāse ca uppannañhi cīvaram vutthavassehi sesehi ca sammukhībhūtehi bhājetum labbhatīti akālacīvaram nāma jātaṃ. Kāle pana “saṅghassa idaṃ akālacīvaram dammī”ti anuddisitvā “saṅghassa dammī”ti dinnaṃ vutthavassehiyeva bhājetabbaṃ, na aññehīti kālacīvaranti vuccati. Ādissa dinnaṃ pana sammukhībhūtehi sabbehiyeva bhājetabbanti akālacīvaram, tasmā kālepi ādissa dinnassa vutthavassehi sesehi ca sampattehi bhājanīyattā akālacīvarasāmaññato “kālepi ādissa dinnaṃ, etaṃ akālacīvara”nti atthuddhāravasena vuttaṃ. Yadi evaṃ “ekapuggalassa vā idaṃ tuyhaṃ dammīti dinna”nti kasmā vuttaṃ. Na hi puggalassa ādissa dinnaṃ kenaci bhājanīyaṃ hotīti? Nāyaṃ virodho ādissa vacanasāmaññato labbhamānamatthaṃ dassetum tathā vuttattā.

Evaṃ pana avatvāti “tato ce uttari”nti imassa “māsaparamato uttari”nti padabhājanam avatvā. Tāva uppannaṃ paccāsācīvaranti paccattavacanam “attano gatikaṃ karotī”ti karaṇakiriyāya kattubhāvato. Antarā uppannañhi paccāsācīvaram māsaparamam mūlacīvaram ṭhapetum adatvā attano dasāhaparamatāya eva paricchindatīti attano gatikaṃ karoti. Tato uddham mūlacīvaranti ettha pana mūlacīvaranti paccattavacanam. Vīsatimadivasato uddhañhi uppannaṃ paccāsācīvaram dasāhaparamam gantum adatvā mūlacīvaram attanā saddhiṃ karaṇasambandhatāmattena sakakālavasena paricchindatīti attano gatikaṃ karoti. Paccāsācīvare pana labhitvā visum ṭhapentassa dasāham anatikkante natthi tappaccayā āpatti. Pāḷiyaṃ dasāhā kāretabbanti ettha dasāhāti karaṇatthe nissakkavacanam, dasāhenāti attho. Pañcāhuppannetiādiṃ rassam katvāpi paṭhanti. Ekavīse uppanne...pe... navāhā kāretabbantiādi paccāsācīvarassa uppannadivasam ṭhapetvā vuttaṃ.

Aññaṃ paccāsācīvaram...pe... kāretabbanti idaṃ satiyā eva paccāsāya vuttanti veditabbaṃ. Sace pana “ito paṭṭhāya cīvaram na labhissāmī”ti paccāsā upacchinnā, mūlacīvarampi dasāham ce sampattaṃ, tadaheva adhiṭṭhātabbaṃ. Paccāsācīvarampi parikkhāracolaṃ adhiṭṭhātabbanti paṭhamataram uppannaṃ visabhāgapaccāsācīvaram sandhāya vadati. Aññaṃaññanti aññaṃ aññaṃ, ayameva vā pāṭho. Aṅgaṃ panettha paṭhamakathine vuttasadisameva. Kevalaṃhi tattha dasāhātikkamo, idha māsātikkamoti ayaṃ viseso.

Tatīyakathinasikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

4. Purāṇacīvarasikkhāpadavaṇṇanā

503. Catutthe bhattavissagganti pālīpadassa bhattakiccanti attho veditabbo, “bhattasaṃvidhāna”ntipi keci. Tattha nāma tvanti imassapi so nāma tvanti attho veditabbo, “tāya nāma tva”nti keci.

505. Pitā ca mātā ca pitaro, pitūnaṃ pitaro pitāmahā, tesamyeva yugo pitāmahayugo, tasmā yāva sattamā pitāmahayugā pitāmahadvandāti evamettha attho daṭṭhabbo. Evañhi pitāmahaggahaṇeneva mātāmahopi gahitoti. “Yāva sattamā pitāmahayugā”ti vacanato heṭṭhā ca uddhañca aṭṭhamayugo ñāti nāma na hoti. Desanāmukhameva cetanti pitāmahayugāti pitāmaha-ggahaṇaṃ desanāmukhaṃ pitāmahīmātāmahiādīnampi adhippetattā. Pitu mātā pitāmahi. Mātu pitā mātāmaho. Mātu mātā mātāmahi. Ettha kiñcāpi pañcasatasākiyānīnaṃ vasena bhikkhubhāve ṭhatvā parivattaliṅgāya bhikkhuniyā ca vasena ekatoupasampannā bhikkhunī labbhati, tathāpi pakatiniyāmeneva dassetuṃ “bhikkhunī nāma ubhatosaṅghe upasampannā”ti vuttaṃ. “Kappaṃ katvāti vacanato dinnakappameva pācittiyaṃ janeti”ti vadanti. “Purāṇacīvaraṃ nāma sakiṃ nivatthampi sakiṃ pārutampi”ti idaṃ nidassanamattanti āha “antamaso paribhogasīsenā”tiādi. “Kāyena phusitvā paribhogoyeva paribhogo nāmā”ti kurundiyaṃ adhippāyo.

506. Kāyavikāraṃ katvāti idaṃ yāva “orato ṭhapeti”ti padaṃ, tāva sabbapadesu sambandhitabbaṃ. Yathā sā “dhovāpetukāmo aya”nti jānāti, evaṃ kāyavikāraṃ katvāti attho. “Kāyavikāraṃ katvā”ti vacanato kāyavācāhi kañci vikāraṃ akatvā hatthena hatthe dentassapi anāpatti. Antodvādasahatthe okāseti idaṃ visesaṃ yathāsambhavaṃ yojetabbaṃ. Tathā hi hatthena hatthe dentassa pādamūle ca ṭhapetvā dentassa “antodvādasahatthe okāse”ti idaṃ vattabbanti natthi aññathā asambhavato. Sati hi sambhave byabhicāre ca visesaṃ sātthakaṃ hoti. Upari “khipatī”tiādīni pana sandhāya idaṃ visesaṃ vuttaṃ, tasmā antodvādasahatthe okāse ṭhatvā upari khipantassa aññassa hatthe pesentassa ca āpatti. Upacāraṃ pana muñcitvā kāyavācāhi vikāraṃ katvā āṇāpentassapi anāpatti. Upacāreti antodvādasahatthameva okāsaṃ vadati. Upacāraṃ muñcitvāti dvādasahatthūpacāraṃ muñcitvā.

Ekena vatthunāti paṭhamam katvā niṭṭhāpitaṃ sandhāya vuttaṃ. Rajane anāpattīti rajanaṃ paccāsīnantassapi “dhovitvā ānehi”ti vuttattā anāpatti anāṇattiyā katattā. “Avuttā dhovatī”ti iminā “avuttā rajati, avuttā ākoṭeti”ti idampi vuttameva hotīti āha - “avuttā dhovatīti iminā lakkhaṇena anāpattī”ti. Sambahulā āpattiyo āpajjati pācittiyena saddhiṃ dve dukkaṭāni āpajjati. Yathāvatthukamevāti nissaggiyamevāti attho. Pañca satāni parimāṇametāsanti pañcasatā.

507. Cīvaraṃ dhovatī...pe... āṇāpentassāti ettha tāya dhovanaṃ paccāsīnantassapi anāpatti. Purāṇacīvaratā, upacāre ṭhatvā aññātikāya bhikkhuniyā āṇāpanaṃ, tassā dhovanādīni cāti imānettha tīṇi aṅgāni.

Purāṇacīvarasikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

5. Cīvarapaṭiggahaṇasikkhāpadavaṇṇanā

508. Pañcame apaññatte sikkhāpadeti gaṇamhā ohīyanasikkhāpade apaññatte. Vihāravāranti viharapaṭijagganavāraṃ. Koṭṭhāsasampattīti sakalā aṅgapaccaṅgasampatti. Sabbapariyantanti chaṭṭhassa aññācīvarassa abhāvā

pañcannaṃ cīvarānaṃ ekamekaṃ sabbesaṃ pariyaṇanti sabbapariyaṇantaṃ. Antaravāsakādīsu hi pañcasu ekamekaṃ aññassa chaṭṭhassa abhāvā pañcannaṃ antameva hoti. Athavā pañcasu cīvaṇṇesu ekamekaṃ attano aññassa dutiyassa abhāvā antameva hotīti sabbameva pariyaṇanti sabbapariyaṇantaṃ, sabbaso vā pariyaṇanti sabbapariyaṇantaṃ. Tenāha - “aññaṃ...pe... natthī”ti. Yathā tassa manoratho na pūratīti “sarīrapāripūriṃ passissāmī”ti tassa uppanno manoratho yathā na pūratī. Evaṃ hatthataleyeva dassetvāti sarīraṃ adassetvāva dātabbacīvaraṃ hatthatale “handā”ti dassetvā.

510. Vihatthatāyāti vihatahatthatāya, agaṇatāya appaccayatāya appaṭisaraṇatāyāti vuttaṃ hoti. Samabhitunnattāti pīlittatā. Parivattetabbaṃ parivattaṃ, parivattameva pārivattakaṃ, parivattetvā dīyamānanti attho.

512. Upacāreti dvādasahatthūpacāraṃ sandhāya vadati. Upacāraṃ vā muñcitvā khipantīti dvādasahatthaṃ muñcitvā orato ṭhapenti, na purimasikkhāpade viya dvādasahatthabbhantareyevāti adhippāyo. Aññatra pārivattakāti yaṃ antamaso harītakakhaṇḍampi datvā vā dassāmīti ābhogaṃ katvā vā pārivattakaṃ gaṇhāti, taṃ ṭhapetvā. Acittakabhāvena na sametīti yathā aññātikāya ñātikasaññissa vematikassa ca gaṇhato acittakattā āpatti, evamidhāpi “bhikkhuniyā santakaṃ ida”nti ajānitvā gaṇhatopi āpattiyevāti adhippāyo. Vassāvāsikaṃ detīti puggalikaṃ katvā deti. Paṃsukūlaṃ attano atthāya ṭhapitabhāvaṃ jānitvā gaṇhantenapi aññassa santakaṃ gahitaṃ nāma na hotīti āha - “sace pana saṅkārakūṭādīsū”tiādi. Asāmikañhi paṃsukūlanti vuccati. Paṃsukūlaṃ adhiṭṭhahitvāti “asāmikaṃ ida”nti saññaṃ uppādetvā. Evaṃ pana paṃsukūlasaññaṃ anuppādetvā gaṇhituṃ na vaṭṭati.

513. Aññātikāya aññātikasaññīti tikapācittiyanti ettha iti-saddo ādiattho. Tīṇi parimāṇamassāti tikaṃ, tikañca taṃ pācittiyañcāti tikapācittiyaṃ, tīṇi pācittiyānīti attho.

514. Pattatthavikādiṃ yaṃkiñcīti anadhiṭṭhānupagaṃ sandhāya vadati. “Cīvaraṃ nāma channaṃ cīvarānaṃ aññataraṃ cīvaraṃ vikappanupagaṃ pacchima”nti hi vuttatā adhiṭṭhānupagaṃ yaṃkiñci na vaṭṭati. Tenevāha - “vikappanupagapacchimacīvarappamāṇa”ntiādi. Yasmā bhisicchavi mahantāpi senāsanasaṅgahitattā cīvarasaṅkhyāṃ na gacchatīti neva adhiṭṭhānupagā na vikappanupagā ca, tasmā anadhiṭṭhānupagasāmaññato vuttaṃ. Sacepi mañcappamāṇā bhisicchavi hoti, vaṭṭatiyevāti. Ko pana vādo pattatthavikādīsūti mahatīyāpi tāva bhisicchaviyā anadhiṭṭhānupagattā anāpatti, tato khuddakataresu anadhiṭṭhānupagesu pattatthavikādīsū kimeva vattabbanti adhippāyo. Paṭiggahaṇaṃ kiriya, aparivattanaṃ akiriya. Vikappanupagacīvaratā, pārivattakābhāvo, aññātikāya hatthato gahaṇanti imānettha tīṇi aṅgāni.

Cīvaraṇṇapaṭiggahaṇasikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

6. Aññātakaviññattisikkhāpadavaṇṇanā

515. Chaṭṭhe patikiṭṭhoti nihīno, lāmakoti attho. Lolajātikoti lolasabhāvo. Paṭuyeva paṭṭo. Tenāha “cheko”tiādi. Kismiṃ viyāti ettha “kismiṃ viyā”ti nipātavasena samānatthaṃ “kiṃsu viyā”ti nipātapadanti āha “kiṃsu viyā”ti, kiṃ viyāti attho, dukkhaṃ viyāti adhippāyo. Tenāha “kilesa viyā”tiādi. Dhammavasena upacāravasena nimantanā dhammanimantanāti pālīpadassa attho veditabbo. Sace pana “vadeyyātha, bhante, yenattho”ti idaṃ saccameva vuttaṃ siyā, pavāritoyeva

hoti. Yasmā pana pavāretvāpi adātukāmo appavāritaṭṭhāneyeva tiṭṭhati, tasmā bhagavā pavāritāpavāritabhāvaṃ avicāretvā “ñātakō te, upananda, aññātakō”ti ñātakaaññātakabhāvaṃyeva vicāresi. Musiṃsūti vilumpiṃsu.

517. Anupubbakathāti anupubbena vinicchayakathā. Sesaparikkhārānaṃ saddhivihārikehi gahitattā nivāsanapārupanamattameva avasiṭṭhanti āha “nivāsanapārupanamattamyeva haritvā”ti. Saddhivihārikānaṃ tāva āgamanassa vā anāgamanassa vā ajānanatāya vuttaṃ “therehi neva tāva...pe... bhañjitabba”nti. Paresampi atthāya labhantīti attano cīvaraṃ dadamānā sayam sākḥābhāṅgena paṭicchādentīti tesam atthāyapi bhañjituṃ labhanti. “Tiṇena vā paṇṇena vā paṭicchādetvā āgantabba”nti vacanato īdisesu bhūtagāmapātabyatāpi anuññātāyeva hotīti āha - “neva bhūtagāmapātabyatāya pācittiyam hotī”ti. Na tesam dhāraṇe dukkaṇṭanti tesam titthiyaddhajānaṃ dhāraṇepi dukkaṇṭam natthi.

Yāni ca nesaṃ vatthāni dentīti sambandho. Therānaṃ sayameva dinnattā vuttaṃ “acchinnacīvaraṭṭhāne ṭhitattā”ti. Yadi laddhiṃ gaṇhāti, titthiyapakkantako nāma hoti, tasmā vuttaṃ “laddhiṃ aggahetvā”ti. “No ce hoti saṅghassa viharacīvaraṃ vā...pe... āpatti dukkaṭassā”ti iminā antarāmagge pavitṭhavihārato nikkhamitvā aññattha attano abhirucitaṭṭhānaṃ gacchantassa dukkaṇṭam vuttaṃ. Iminā ca “yam āvāsaṃ paṭhamam upagacchatī”ti vuttaṃ antarāmagge ṭhitavihārampi sace naggo hutvā gacchati, dukkaṭamevāti veditabbaṃ. Yadi evam tattha kasmā na vuttanti ce? Anokāsattā. Tattha hi “anujānāmi, bhikkhave, acchinnacīvarassa vā...pe... cīvaraṃ viññāpetu”nti iminā sambandhena saṅghikampi cīvaraṃ nivāsetuṃ pārupituṃca anujānanto “yam āvāsaṃ paṭhamam...pe... gahetvā pārupitu”nti āha, tasmā tattha anokāsattā dukkaṇṭam na vuttaṃ.

Vihāracīvaranti senāsanacīvaraṃ. Cimilikāhīti paṭapilotikāhi. Tassa uparīti bhūmattharaṇassa upari. Videsagatenāti aññaṃ cīvaraṃ alabhitvā videsagatena. Ekasmiṃ...pe... ṭhapetabbanti ettha “lesena gahetvā agatattā ṭhapentena ca saṅghikaparibhogeneva ṭhapitattā aññaṃsmiṃ senāsane niyamitampi aññattha ṭhapetuṃ vaṭṭatī”ti vadanti. Paribhogenevāti aññaṃ cīvaraṃ alabhitvā paribhuñjanena.

519-521. Paribhogajijñanti yathā tena cīvarena sarīraṃ paṭicchādetuṃ na sakkā, evam jijñam. Kappiyavohārenāti kayavikkayāpattito mocanattam vuttaṃ. “Viññāpentassā”ti imasseva attham vibhāveti “cetāpentassa parivattāpentassā”ti. Attano dhanena hi viññāpanam nāma parivattanamevāti adhippāyo. Saṅghavasena pavāritānaṃ viññāpane vattaṃ dasseti “pamāṇameva vaṭṭatī”ti. Saṅghavasena hi pavārite sabbesaṃ sādharmaṇattā adhikaṃ viññāpetuṃ na vaṭṭati. Yam yaṃ pavāretīti yaṃ yaṃ cīvarādiṃ dassāmīti pavāreti. Viññāpanakiccaṃ natthīti vinā viññattiyā dīyamānattā viññāpetvā kiṃ karissatīti adhippāyo. Aññassatthāyāti etthāpi “ñātakānaṃ pavāritāna”nti idaṃ anuvattatiyevāti āha “attano ñātakapavārite”tiādi. Vikappanupagacīvaratā, samayābhāvo, aññātakaviññatti, tāya ca paṭilābhoti imānettha cattāri aṅgāni.

Aññātakaviññattisikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

7. Tatuttarisikkhāpadavaṇṇanā

522. Sattame pāliyam paggāhikasālanti dussavāṇijakānaṃ āpaṇam. “Paggāhitasāla”ntipi paṭhanti.

523-524. Abhīti upasaggoti tassa visesatthābhāvaṃ dasseti. Tenāha “haritunti attho”ti. Vara-saddassa icchāyaṃ vattamānattā āha “icchāpeyyā”ti. Daṭṭhu khematoti ettha gāthābandhavasena anuṇāsikalopo daṭṭhabbo. Saantaranti antaravāsakasahitaṃ. Uttaranti uttarāsaṅgaṃ. Assa cīvarassāti sādītabbacīvarassa. Acchinnasabbacīvarenāti acchinnāni sabbāni tīṇi cīvarāni assāti acchinnasabbacīvaro, tenāti attho. Yassa hi acchindanasamaye tīṇi cīvarāni sannihitāni honti, tāni sabbāni acchinnānīti so “acchinnasabbacīvaro”ti vuccati. Teneva “acchinnasabbacīvarena ticīvarakenā”ti vuttaṃ. Ticīvarakenāti hi acchindanasamaye ticīvarassa sannihitabhāvaṃ sandhāya vuttaṃ, na pana vinayatecīvarikabhāvaṃ dhutaṅgatecīvarikabhāvaṃ vā sandhāya. Evaṃ paṭipajjitabbanti “santaruttaraparamaṃ tena bhikkhunā tato cīvaraṃ sādītabba”nti vuttavidhinā paṭipajjitabbaṃ. Aññenāti acchinnaasabbacīvarena. Yassa tīsu cīvaresu ekaṃ vā dve vā cīvarāni acchinnāni honti, tenāti attho. Aññathāpīti “santaruttaraparama”nti vuttavidhānato aññathāpi. Yassa hi tīsu dve cīvarāni acchinnāni honti, ekaṃ sādītabbaṃ. Ekasmīṃ acchinne na sādītabbanti na tassa santaruttaraparamasādiyaṃ sambhavati, ayameva ca attho padabhājanena vibhāvito. Tenāha “taṃ vibhāgaṃ dassetu”nti.

Keci pana “ticīvarakenāti vuttattā ticīvaraṃ parikkhāraḥavasena adhiṭṭhahitvā paribhuñjato tasmīṃ naṭṭhe bahūni gahetaṃ labhatī”ti vadanti, taṃ na gahetabbaṃ. Padabhājanassa hi adhippāyaṃ dassentena yasmā pana “acchinnasabbacīvarena...pe... taṃ vibhāgaṃ dassetu”nti vuttaṃ, padabhājane ca na tādiso attho upalabbhati, tasmā taṃ na gahetabbameva. Yampi mātikāṭṭhakathāyaṃ vuttaṃ “yassa adhiṭṭhitacīvarassa tīṇi naṭṭhānī”ti, tatthāpi adhiṭṭhitaggahaṇaṃ sarūpakathanamattanti gahetabbaṃ, na pana ticīvarādhiṭṭhānena adhiṭṭhitacīvarassevāti evamattho gahetabbo pāḷiyaṃ aṭṭhakathāyañca tathā atthassa asambhavato. Na hi ticīvarādhiṭṭhānena adhiṭṭhitacīvarasseva idaṃ sikkhāpadaṃ paññattanti sakkā viññātuṃ. Purimasikkhāpadena hi acchinnaacīvarassa aññātakaviññattiyā anuññātattā pamāṇaṃ ajānitvā viññāpanavattusmīṃ pamāṇato sādiyaṃ anujānanta bhagavatā idaṃ sikkhāpadaṃ paññattaṃ, tasmā “parikkhāraḥlikassa bahumpi sāditaṃ vaṭṭatī”ti ayamattho neva pāḷiyā sameti, na ca bhagavato adhippāyaṃ anulometi.

Yassa tīṇi naṭṭhāni, tena dve sādītabbānīti ettha yassa ticīvarato adhiḥkampi cīvaraṃ aññattha ṭhitaṃ atthi, tadātassa cīvarassa alabbhanīyabhāvato tenapi sāditaṃ vaṭṭatīti veditabbaṃ. Pakatīvāva santaruttarena caratīti sāsāṅkasikkhāpadavasena vā avippavāsasammutivasena vā tatiyassa alābhena vā carati. “Dve naṭṭhānī”ti adhiḥkārattā vuttaṃ “dve sādītabbānī”ti. Ekaṃ sādiyanteneva samo bhavissatīti tiṇṇaṃ cīvarānaṃ dvīsu naṭṭhesu ekaṃ sādiyanta samo bhavissati ubhinnaṃpi santaruttaraparamatāya avaṭṭhānato. Yassa ekaṃyeva hotīti aññena kenaci kāraṇena vinaṭṭhasacīvaraṃ sandhāya vuttaṃ.

526. “Sesakaṃ tuyheva hotūti dentī”ti vuttattā “pamāṇayuttaṃ gaṇhissāma, sesakaṃ āharissāma”ti vatvā gahetvā gamanasamayepi “sesakampi tumhākaññeva hotū”ti vadanti, laddhakappiyameva. Pavāritānanti acchinnaakālato pubbeyeva pavāritānaṃ. Pāḷiyā na sametīti santaruttaraparamato uttari sādiyane anāpattidassanattamaṃ “anāpatti ṇātakānaṃ pavāritāna”nti vuttattā na sameti.

Santaruttaraparamaṃ sādīyantassa hi āpattippasaṅgoyeva natthi, sati ca sikkhāpadena āpattippasaṅge anāpatti yuttā dassetunti adhippāyo. Keci pana “pamāṇameva vaṭṭatīti idaṃ sallekhadassanattamaṃ vutta”nti vadanti.

Yasmā panidaṃ...pe... na vuttanti etthāyamadhippāyo - “aññassatthāyā”ti vuccamāne aññesaṃ atthāya pamāṇaṃ atikkamitvāpi gaṇhituṃ vaṭṭatīti āpajjati, tañca aññassatthāya viññāpanavatthusmiṃ paññattattā vatthunā saṃsandiyamānaṃ na sameti. Na hi yaṃ vatthuṃ nissāya sikkhāpadaṃ paññattaṃ, tasmīmyeva anāpattivacanāṃ yuttanti. Gaṇṭhipadesu pana tīsupi “imassa sikkhāpadassa attano sādīyanapaṭibaddhatāvasena pavattattā ‘aññassatthāyā’ti vattuṃ okāsoyeva natthi, tasmā na vutta”nti kathitaṃ. Idha “aññassatthāyā”ti avuttattā aññesaṃ atthāya ñātakapavāritesu adhikaṃ viññāpentassa āpattīti ce? Na, tattha purimasikkhāpadeneva anāpattisiddhito. Tatuttaritā, acchinnādikāraṇatā, aññātakaviññatti, tāya ca paṭilābhoti imānettha cattāri aṅgāni.

Tatuttarisikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

8. Paṭhamaupakkhaṭasikkhāpadavaṇṇanā

527. Aṭṭhame api mayyāti pāṭhepi soye vattho. Ayyāti pana bahuvacanena āmantanaṃ kataṃ.

528-529. Apadissāti “itthannāmassa bhikkhuno dassāmī”ti evaṃ apadisitvā. Paccayaṃ katvāti kāraṇaṃ katvā. Uddissāti ettha yo kattāti “uddissā”ti iminā vuttauddisanakiriyāya yo kattā. Cīvaraṃ cetāpenti parivattenti etenāti cīvaracetāpannaṃ. Na-kārāgamaṃ katvā cīvaracetāpannanti vuttaṃ, “cīvaracetāpana”ntipi paṭhanti. Pacuravohāravasenāti yebhuyyavohāravasena. Yebhuyyavasena hi gharasāmikaṃ daṭṭhukāmā tassa gharaṃ gacchantīti tattheva bahulaṃ vohāro. Byañjanamattamevāti attho netabbo natthīti adhippāyo.

531. Samakepi pana anāpattīti yadagghanakaṃ so dātukāmo hoti, tadagghanake anāpatti mūlaṃ vaḍḍhetvā adhikavidhānaṃ anāpannattā. Ettha ca “dātukāmomhī”ti attano santike avuttepi dātukāmataṃ sutvā yadagghanakaṃ so dātukāmo hoti, tadagghanakaṃ āharāpetuṃ vaṭṭati. Agghavaḍḍhanakañhi idaṃ sikkhāpadanti ettha agghavaḍḍhanaṃ etassa atthīti agghavaḍḍhanakaṃ, agghavaḍḍhanaṃ sandhāya idaṃ sikkhāpadaṃ paññattanti adhippāyo. Cīvaraṃ dehīti saṅghāṭiādīsu yaṃkiñci cīvaraṃ sandhāya vadati. Cīvare bhiyyokamyatā, aññātakaviññatti, tāya ca paṭilābhoti imānettha tīṇi aṅgāni.

Paṭhamaupakkhaṭasikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

532. Dutīyaupakkhaṭe vattabbaṃ natthi.

10. Rājasikkhāpadavaṇṇanā

537-539. Rājasikkhāpade pana “ajjaṇho”ti pāṭhe “ajjuṇho”tipi paṭhanti. Bhogoti bhuñjitabbo. Yaṃ vuttaṃ mātikāṭṭhakathāyaṃ “iminā cīvaracetāpannena cīvaraṃ cetāpetvā itthannāmaṃ bhikkhuṃ cīvarena acchādehīti idaṃ āgamanasuddhiṃ dassetuṃ vuttaṃ. Sace hi ‘idaṃ itthannāmassa bhikkhuno dehī’ti peseyya, āgamanassa asuddhattā akappiyavattuṃ ārabha bhikkhunā kappiyakārakopi niddisitabbo na bhavyeyyā”ti, tattha āgamanassa suddhiyā vā asuddhiyā vā visesappayojanaṃ na dissati. Satipi hi āgamanassa asuddhabhāve dūto attano

kusalatāya kappiyavohārena vadati, “kappiyakārako na niddisitabbo”ti idaṃ natthi, na ca dūtena kappiyavohāravasena vutte dāyakena idaṃ katham pesitanti īdisi vicāraṇā upalabbhati, avicāretvā ca taṃ na sakkā jānitum, yadi pana āgamanassa asuddhattā kappiyakārako niddisitabbo na bhavēyya, cīvarānaṃ atthāya dūtassa hatthe akappiyavatthusmiṃ pesite sabbattha dāyakena katham pesitanti pucchitvāva kappiyakārako niddisitabbo bhavēyya. Tasmā asatipi āgamanasuddhiyaṃ sace so dūto attano kusalatāya kappiyavohāravasena vadati, dūtasseva vacanaṃ gahetabbaṃ. Yadi hi āgamanasuddhiyevettha pamāṇaṃ, mūlasāmikena kappiyavohāravasena pesitassa dūtassa akappiyavohāravasena vadatopi kappiyakārako niddisitabbo bhavēyya, tasmā sabbattha dūtavacanameva pamāṇanti gahetabbaṃ.

Iminā cīvaracetāpannenātiadinā pana imamatthaṃ dasseti - kappiya vasena āgatampi cīvaramūlaṃ īdisena dūtavacanena akappiyaṃ hoti, tasmā taṃ paṭikkhipitabbanti. Tenevāha - “tena bhikkhunā so dūto evamassa vacanīyo”tiādi. Suvaṇṇaṃ, rajataṃ, kahāpaṇo, māsakoti imāni hi cattāri nissaggiyavatthūni, muttā, maṇi, veluriyo, saṅkho, silā, pavāḷaṃ, lohitaṅko, masāragallaṃ, satta dhañṇāni, dāsīdāsaṃ, khettaṃ, vatthu, pupphārāmaphalārāmādayoti imāni dukkaṭavattthūni ca attano vā cetiyasaṅghagaṇapuggalānaṃ vā atthāya sampaṭicchitum na vaṭṭanti, tasmā taṃ sādītum na vaṭṭatīti dassanatthaṃ “na kho mayaṃ, āvuso, cīvaracetāpannaṃ paṭiggaṇhāmā”ti vuttaṃ, “cīvaraṇca kho mayaṃ paṭiggaṇhāmā”ti idaṃ pana attānaṃ uddissa ābhatattā vattum vaṭṭati, tasmā vuttaṃ. “Veyyāvaccakaro niddisitabbo”ti idaṃ “atthi panāyasmato koci veyyāvaccakaro”ti kappiyavacanena vuttattā anuññātaṃ. Sace pana dūto “ko imaṃ gaṇhātī”ti vā “kassa demī”ti vā vadati, na niddisitabbo. “Ārāmiko vā upāsako vā”ti idaṃ sārūpatāya vuttaṃ, ṭhapetvā pana pañca sahadhammike yo koci kappiyakārako vaṭṭati. “Eso kho, āvuso, bhikkhūnaṃ veyyāvaccakaro”ti idaṃ bhikkhussa kappiyavacanadassanatthaṃ vuttaṃ. Evameva hi vattabbaṃ, “etassa dehī”tiādi na vattabbaṃ. So vā cetāpessati vāti ettha eko vā-saddo padapūraṇo, “saññatto so mayā”tiādi pana dūtena evaṃ ārociteyeva taṃ codetum vaṭṭati, nevāssa hatthe datvā gatamattakāraṇenāti dassanatthaṃ vuttaṃ.

Etāni hi vacanāni...pe... na vattabboti ettha “evaṃ vadanto paṭikkhittassa katattā vattabhede dukkaṭaṃ āpajjati, codanā pana hotiyevā”ti mahāgaṇṭhipade majjhimagāṇṭhipade ca vuttaṃ. Uddiṭṭhacodanāparicchedaṃ dassetvāti “dutiyaṃpi vattabbo”tiādinā dassetvā. Pucchiyamānoti ettha pucchiyamānenāti attho gahetabboti āha “karaṇatthe paccattavacana”nti. Āgatakāraṇaṃ bhaṇjatīti āgatakāraṇaṃ vināseti.

Ettha keci vadanti “āgatakāraṇaṃ nāma cīvaraggahaṇaṃ, taṃ bhaṇjatīti vuttattā puna taṃ cīvaraṃ yena kenaci ākārena gahetum na vaṭṭatī”ti. Keci pana “āgatakāraṇaṃ nāma kāyavācāhi codanā, taṃ bhaṇjatīti vuttattā puna taṃ yena kenaci ākārena codetum na labhati. Sace sayameva deti, mūlasāmiko vā dāpeti, gahetum vaṭṭatī”ti vadanti. Apare pana “āgatakāraṇaṃ nāma ṭhānaṃ, taṃ bhaṇjatīti vuttattā yathā ‘attho me, āvuso, cīvarenā’ti ekāya codanāya dve ṭhānāni bhaṇjati, evamidhāpi sace āsane nisīdati, ekāya nisajjāya dve ṭhānāni bhaṇjati. Āmisam ce paṭiggaṇhāti, ekena paṭiggahaṇena dve ṭhānāni bhaṇjati. Dhammaṃ ce bhāsati, dhammadesanāsikkhāpade vuttaparicchedāya ekāya vācāya dve ṭhānāni bhaṇjatī”ti

vadanti. Imesaṃ pana sabbesampi vādaṃ “ayutta”nti paṭikkhipitvā tīsupi gaṇṭhipadesu idaṃ vuttaṃ “āgatakāraṇaṃ nāma ṭhānameva, tasmā ‘na kattabba’nti vāritassa katattā nisajjādīsu katesu chasu ṭhānesu ekaṃ ṭhānaṃ bhañjati”ti.

Tatra tatra ṭhāne tiṭṭhatīti idaṃ codakassa ṭhitatṭhānato apakkamma tatra tatra uddissa ṭhānaṃyeva sandhāya vuttaṃ. “Sāmaṃ vā gantabbaṃ, dūto vā pāhetabbo”ti idaṃ sabhāvato codetuṃ anicchantenapi kātabbamevāti vadanti. Mukhaṃ vivaritvā sayameva kappiyakārakattaṃ upagatoti mukhavevaṭṭikakappiyakārako. Avicāretukāmatāyāti imasmim pakkhe “natthamhākaṃ kappiyakārako”ti idaṃ “tādisaṃ karonto kappiyakārako natthī”ti iminā adhippāyena vuttaṃ.

“Meṇḍakasikkhāpade vuttanayena paṭipajjitabba”nti vatvā idāni taṃ meṇḍakasikkhāpadaṃ dassento “vuttañheta”ntiādimāha. Idameva hi “santi, bhikkhave, saddhā pasannā”tiādivacanaṃ bhesajjakkhandhake meṇḍakavatthusmim vuttattā “meṇḍakasikkhāpada”nti vuttaṃ. Tattha hi meṇḍakena nāma seṭṭhinā -

“Santi, bhante, maggā kantārā appodakā appabhakkhā, na sukarā apātheyyena gantuṃ, sādhu, bhante, bhagavā bhikkhūnaṃ pātheyyaṃ anujānātū”ti -

Yācitenā bhagavatā -

“Anujānāmi, bhikkhave, pātheyyaṃ pariyesituṃ. Taṇḍulo taṇḍulatthikena, muggo muggatthikena, māso māsatthikena, loṇaṃ loṇatthikena, guḷo guḷatthikena, telaṃ telatthikena, sappi sappitthikenā”ti -

Vatvā idaṃ vuttaṃ -

“Santi, bhikkhave, manussā saddhā pasannā, te kappiyakārakānaṃ hatthe hiraññaṃ upanikkhipanti ‘iminā ayyassa yaṃ kappiyaṃ, taṃ dethā’ti. Anujānāmi, bhikkhave, yaṃ tato kappiyaṃ, taṃ sādituṃ, na tvevāhaṃ bhikkhave kenaci pariyāyena jātarūparajataṃ sādītappaṃ pariyesitabbanti vadāmi”ti.

Hiraññaṃ upanikkhipantīti etthāpi bhikkhusa ārocanaṃ atthiyevāti gahetabbaṃ. Aññathā aniddiṭṭhakappiyakārakattaṃ bhajatīti na codetabbo siyā. Yadi mūlaṃ sandhāya codeti, taṃ sādītaṃyeva siyāti āha “mūlaṃ asādiyantenā”ti.

“Aññātakaappavāritesu viya paṭipajjitabbanti idaṃ attanā codanāṭṭhānañca na kātabbanti dassanatthaṃ vuttaṃ. Aññaṃ pana kappiyakāraṃ pesetvā lokacārittavasena anuyuñjitvāpi kappiyavatthuṃ āharāpetuṃ vaṭṭati attānaṃ uddissa nikkhittassa attano santakattā”ti keci vadanti, taṃ aṭṭhakathāyaṃ “aññātakaappavāritesu viya paṭipajjitabbaṃ. Sace sayameva cīvaraṃ ānetvā denti, gahetabbaṃ. No ce, kiñci na vattabbā”ti daḷhaṃ katvā vuttattā na gahetabbanti amhākaṃ khanti. Na hi aññātakaappavāritaṃ sayam aviññāpetvā aññena viññāpetuṃ vaṭṭati, na ca yattha aññaṃ pesetvā āharāpetuṃ vaṭṭati, tattha sayam gantvā na āharāpetabbanti sakkā vatthuṃ. Yadi cettha aññena āharāpetuṃ vaṭṭati, “aññātakaappavāritesu viya paṭipajjitabba”ntiādivacanameva niratthakaṃ siyā. “Dūtenā”ti imassa byabhicāraṃ dasseti “sayam āharitvāpī”ti. Dadantesūti iminā sambandho. Piṇḍapātādīnaṃ atthāyāti iminā pana “cīvaracetāpanna”nti imassa byabhicāraṃ dasseti. “Eseva nayo”ti vuttattā piṇḍapātādīnaṃ atthāya dinnepi ṭhānacodanādi sabbaṃ heṭṭhā vuttanayeneva kātabbaṃ.

Paṭiggahaṇepi paribhogepi āpattīti paṭiggahaṇe pācittiyaṃ, paribhoge dukkaṭaṃ.

Sveva sāpattikoti dukkaṭāpattiṃ sandhāya vadati. Idañca aṭṭhakathāpamāṇeneva gahetabbam. “Parassa niddosabhāvadassanattam sveva sāpattiko sadosoti vuttam hoti”ti vadanti. “Codetīti vuttattā pana āpattiyā codetīti katvā sveva sāpattikoti idam dukkaṭameva sandhāya vuttam yutta”nti tīsupi gaṇṭhipadesu vuttam. Paṭiggahaṇepi paribhogepi āpattiyevāti dukkaṭameva sandhāya vuttam. Taḷākassapi khettaśaṅgahitattā tassa paṭiggahaṇepi āpatti vuttā. Cattāro paccaye saṅgho paribhuñjatūti detīti ettha “bhikkhusaṅgho cattāro paccaye paribhuñcatu, taḷākam dammī”ti vā “catupaccayaparibhogattam taḷākam dammī”ti vā vadati, vaṭṭatiyeva. “Ito taḷākato uppanne cattāro paccaye dammī”ti vutte pana vattabbameva natthi.

Amhākam ekam kappiyakārakam ṭhapethāti vutteti idam īdisameva sandhāya vuttam. Kappiyakkamena sampāṭicchitesu khettaṭaḷākādīsū pana avuttepi kappiyakārakam ṭhapetum labbhatiyeva. Yasmā parasantakam nāsetum bhikkhūnam na vaṭṭati, tasmā “na sassakāle”ti vuttam. “Janapadassa sāmikoti imināva yo tam janapadam vicāreti, tenapi acchinditvā dinnam vaṭṭatiyevā”ti vadanti. Udakavāhakanti udakamātikam. Kappiyavohārepīti ettha “vidhānam vakkhāmā”ti pāṭhaseso. Udakavasenāti udakaparibhogattam. Suddhacittānanti kevalam udakaparibhogattamevāti adhippāyo. Alajjinā kārāpīte vattabbameva natthīti āha “lajjibhikkhunā”ti. Pakatibhāgo nāma imasmim raṭṭhe catuambanamattam. Akatṭhapubbam navasassam nāma. Aparicchinnabhāgeti “ettake bhūmibhāge ettako bhāgo dātabbo”ti evam aparicchinnabhāge.

Rajjuyā vā daṇḍena vāti ettha “pādehipi minitum na vaṭṭatī”ti vadanti. Khale vā ṭhatvā rakkhatīti ettha pana thenetvā gaṇhante disvā “mā gaṇhathā”ti nivārento rakkhati nāma. Sace pana avicāretvā kevalam tuṇhībhūtova rakkhaṇattāya olokento tiṭṭhati, vaṭṭati. Sacepi tasmim tuṇhībhūte corikāya haranti, “mayam bhikkhusaṅghassa āroccasāmā”ti evam vuttam vaṭṭatīti vadanti. Nīharāpeti paṭisāmetīti etthāpi “sace pariyāyena vadati, vaṭṭatī”ti vadanti. Apubbassa anuppāditattā aññesam vaṭṭatīti āha “tasseva tam akappiya”nti.

Nanu ca dubbicāritamattena tasseva tam akappiyam, na sabbesam rūpiyasamvohāre catutthapatto viya. Vuttañhi tattha “yo pana rūpiyam asampāṭicchitvā ‘therassa pattam kiṇitvā dehī’ti pahitakappiyakārakena saddhim kammārakulam gantvā pattam disvā ‘ime kahāpaṇe gahetvā imam dehī’ti kahāpaṇe dāpetvā gahito, ayam patto etasseva bhikkhuno na vaṭṭati dubbicāritattā, aññesam pana vaṭṭati mūlassa asampāṭicchitattā”ti. Tasmā yam te āharanti, sabbesam akappiyam. Kasmā? Kahāpaṇānam vicāritattāti idam kasmā vuttanti? Ettha keci vadanti “kahāpaṇe sādīyitvā vicāritam sandhāya evam vutta”nti. Saṅghikattā ca nissajjitum na sakkā, tasmā sabbesam na kappatīti tesam adhippāyo. Keci pana “asādīyitvāpi kahāpaṇānam vicāritattā rūpiyasamvohāro kato hoti, saṅghikattā ca nissajjitum na sakkā, tasmā sabbesam na kappatī”ti vadanti. Gaṇṭhipadesu pana tīsupi idam vuttam “catutthapatto gihisantakānamyeva kahāpaṇānam vicāritattā aññesam kappati, idha pana saṅghikānam vicāritattā sabbesam na kappatī”ti. Sabbesampi vādo tena tena pariyāyena yujjatiyeva.

Catusāladvāreti bhojanasālam sandhāya vuttam. Pariyāyena kathitattāti “gaṇhā”ti avatvā “sīmā gatā”ti pariyāyena kathitattā. Pakatibhūmikaraṇattam “heṭṭhā gahitam paṃsu”ntiādi vuttam. Dāsam dammīti ettha “manussam dammīti vutte vaṭṭatī”ti vadanti. Kukkuṭasūkarā...pe... vaṭṭatīti ettha kukkuṭasūkaresu dīyamānesu

“imehi amhākaṃ attho natthi, sukhaṃ jīvantu, araññe vissajjethā”ti vattuṃ vaṭṭati.
“Khattavattupatiggahaṇā paṭivirato hoti”tiādivacanato khettādīnaṃ patiggahaṇe
ayaṃ sabbo vinicchayo vutto. Kappiyakāraḥssa bhikkhūnā niddiṭṭhabhāvo, dūtena
appitā, tatuttari vāyāmo, tena vāyāmena paṭilābhoti imānettha cattāri aṅgāni.

Rājasikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

Niṭṭhito cīvaravaggo paṭhamo.

2. Kosiyavaggo

1. Kosiyasikkhāpadavaṇṇanā

542. Pāliyaṃ “kosiyakāraḥ”ti ettha koṣaṃ karontīti koṣakāraḥkāti laddhavohārānaṃ
pāṇakānaṃ koṣato nibbattaṃ kosiyāṃ, taṃ karontīti kosiyakāraḥkā, tantavāyā.
Saṃhananaṃ saṅghāto, vināsoti attho. Kosiyamissakanti kosiyatantunā missaṃ.
“Avāyima”nti vuttattā vāyitvā ce karonti, anāpatti. Anāpatti vitānaṃ vātiādīnā
vitānādīnaṃ atthāya karaṇepi tenākārena paribhogepi anāpatti vuttā.

Evampi missetvā katameva hotīti iminā vātena āharitvā pātitepi acittakattā
āpattiye vāti dasseti. Kosiyamissakatā, attano atthāya santhatassa karaṇaṃ
kāraṇaṃ, paṭilābho cāti imānettha tīṇi aṅgāni.

Kosiyasikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

547. Suddhakāḷakasikkhāpadaṃ uttānatthameva.

3. Dvebhāgasikkhāpadavaṇṇanā

552. Dvebhāgasikkhāpade pana dve bhāgāti ukkaṭṭhaparicchedo kāḷakānaṃ
adhikaggahaṇassa paṭikkhepavasena sikkhāpadassa paññattattā. Tatiyaṃ odātānaṃ
catutthaṃ gocariyānanti ayaṃ heṭṭhimaparicchedo tesāṃ adhikaggahaṇe
paṭikkhepābhāvato, tasmā kāḷakānaṃ bhāgadavayato adhikaṃ na vaṭṭati, sesānaṃ
pana vuttappamāṇato adhikampi vaṭṭati. “Kāḷakānaṃyeva ca adhikaggahaṇassa
paṭikkhittattā kāḷakānaṃ upaḍḍhaṃ odātānaṃ vā gocariyānaṃ vā upaḍḍhaṃ
gaṇetvāpi kātuṃ vaṭṭati”ti vadanti, “anāpatti bahutaraṃ odātānaṃ bahutaraṃ
gocariyānaṃ ādiyitvā karoti, suddhaṃ odātānaṃ suddhaṃ gocariyānaṃ ādiyitvā
karoti”ti iminā taṃ sameti. “Kāḷake odāte ca ṭhapetvā sesā gocariyesuyeva
saṅghaṃ gacchanti”ti vadanti. Dve koṭṭhāsā kāḷakānanti ettha pana “ekassapi
kāḷakalomassa atirekabhāve nissaggiyaṃ hoti”ti mātikāṭṭhakathāyaṃ ttaṃ, taṃ
“dhārayitvā dve tulā ādātābbā”ti vacanato tulādhāraṇāya na sameti. Na hi lome
gaṇetvā tulādhāraṇā karīyati, atha gaṇetvāva dhārayitabbaṃ siyā, kiṃ
tulādhāraṇāya, tasmā evamettha adhippāyo yutto siyā - acittakattā sikkhāpadassa
pubbe tulāya dhārayitvā ṭhapitesu ekampi lomaṃ tattha pateyya, nissaggiyanti.
Aññathā dubbiññeyyabhāvato dve tulā nādātābbā, ūnakatarāva ādātābbā siyuṃ.

Dvebhāgasikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

4. Chabbassasikkhāpadavaṇṇanā

557. Chabbassasikkhāpade pana “yesaṃ no santhate dāraḥkā uhadantipi
ummihantipi, yesaṃ no santhatā undūrehipi khajjanti”ti evaṃ pāḷipadānaṃ
sambandho veditabbo. Hada karīsossagge, miha secaneti panimassatthaṃ

sandhāyāha “vaccampi passāvampi karontī”ti. Pavāraṇāuposathapāṭipadadivasesu santhataṃ karitvā puna chaṭṭhe vasse paripuṇṇe pavāraṇāuposathapāṭipadadivasesu karonto “chabbassāni karotī”ti vuccati. Dutiyadivasato paṭṭhāya karonto pana atirekachabbassāni karoti nāma.

Chabbassasikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

5. Nisīdanasanthasikkhāpadavaṇṇanā

565-566. Nisīdanasanthasikkhāpade pana paññāyissatīti sace sā katikā manāpā bhavissati, manāpatāya bhikkhusaṅgho sandississati. Sace amanāpā, amanāpatāya sandississatīti adhippāyo, āraññaṅgādīni tīṇi pāliyaṃ padhānaṅgavasena vuttāni, sesānipi te samādiyimsuyevāti veditabbaṃ. Tenevāha “santhate catutthacīvarasaññitāyā”ti. Ujjhitvāti vissajjetvā.

567. Nisīdanasanthatattā nivāsanapārupanakiccaṃ natthīti āha “sakiṃ nisinnañceva nipannañcā”ti. Vidatthimattanti sugatavidatthiṃ sandhāya vadati. Idañca heṭṭhimaparicchedadassanattamaṃ vuttaṃ. “Vitānādīnaṃyeva atthāya karaṇe anāpattivacanato sace nipajjanattāya karonti, āpattiyevā”ti tīsupi gaṇṭhipadesu vuttaṃ. Akappiyattā pana “paribhuñjitum na vaṭṭatī”ti vuttaṃ. Idañca nisīdanasanthataṃ nāma nisīdanacīvarameva, nāññanti vadanti. Nisīdanasikkhāpadepi nisīdanaṃ nāma sadasaṃ vuccatīti ca aṭṭhakathāyañcassa “santhatasadisamaṃ santharitvā ekasmiṃ ante sugatavidatthiyā vidatthimatte padese dvīsu ṭhānesu phāletvā tisso dasā karīyanti, tāhi dasāhi sadasaṃ nāma vuccatī”ti vacanato idhāpi “nisīdanaṃ nāma sadasaṃ vuccatī”ti ca “santhate catutthacīvarasaññitāyā”ti ca vacanato taṃ yuttaṃ viya dissati. Keci pana “nisīdanasanthataṃ eḷakalomāni santharitvā santhataṃ viya karonti, taṃ avāyimaṃ anadhiṭṭhānupagaṃ, nisīdanacīvaraṃ pana channaṃ cīvarānaṃ aññatarena karoti adhiṭṭhānupagaṃ, taṃ karontā ca nantakāni santharitvā santhatasadisamaṃ karontī”ti vadanti, vīmaṃsitvā yuttataraṃ gahetabbaṃ.

Nisīdanasanthasikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

6. Eḷakalomasikkhāpadavaṇṇanā

571. Eḷalomasikkhāpade pana āsumbhīti ettha “asumbhī”ti paṭhanti. Kilantāti iminā kilantatāya te onamitvā pātetum na sakkontīti dasseti.

Addhānamaggappaṭipannassāti idaṃ vatthumattadīpanavasena pāliyaṃ vuttaṃ. Yattha katthaci pana dhammena labhitvā gaṇhitum vaṭṭatiyeva. Tiyojanaparamanti ca gahitaṭṭhānato tiyojanappamāṇaṃ desanti evamattho gahetabbo.

572. Sahatthāti karaṇatthe nissakkavacananti āha “sahatthenā”ti. Asante hāraṇeti pāliyaṃ bhikkhuno anurūpatādassanattamaṃ vuttaṃ, na pana hāraṇe vijjamāne tiyojanabbhantare sahatthā harantassa āpattidassanattamaṃ. Tiyojanato bahi bahitiyojananti āha “tiyojanato bahi pātetī”ti. Tena haritepi āpattiyevāti saussāhattā anāṇattiyā haṭattā ca. Satipi hi saussāhabhāve āṇattiyā ce harati, anāpatti “aññaṃ harāpetī”ti vacanato. Añño harissatīti adhippāyābhāvato “suddhacittena ṭhapita”nti vuttaṃ. Saussāhattāti tiyojanātikkaṃmane saussāhattā. Idañca “añño harissatī”ti asuddhacittena ṭhapitaṃ sandhāya vuttaṃ, acittakattāti idaṃ pana suddhacittena ṭhapitaṃ sandhāya. Anāpatti pāliyā na sametīti “tiyojanaṃ haratī”tiādi pāliyā, visesato “aññaṃ harāpetī”ti pāliyā ca na sameti.

Sace sāmikaṃ jānāpetvā ṭhapeti, āṇattiyā harāpeti nāmāti āha “sāmikassa ajānantassevā”ti. Agacchantepīti gamanaṃ upacchinditvā ṭhitayānepi. Heṭṭhā vā gacchantoti bhūmiyaṃ gacchanto. Aññaṃ harāpetīti ettha añña-ggahaṇena sāmāññato tiracchānagatāpi saṅgahitāti āha - “aññaṃ harāpetīti vacanato anāpatti”ti. Suṅkaghāte āpatti hotīti aññaṃ harāpentassa āpatti. Tattha anāpattīti aññavihitassa theyyacittābhāvato anāpatti.

575. “Taṃ harantassāti puna tiyojanaṃ harantassā”ti mahāgaṇṭhipade vuttaṃ. Taṃ pana mātikāṭṭhakathāyaṃ aṅgesu “paṭhamappaṭilābho sati iminā vacanena na sameti. “Paṭhamappaṭilābho”ti hi idaṃ dutiyappaṭilābho āpattiyā aṅgaṃ na hotīti dīpeti, tasmā pāliyaṃ aṭṭhakathāyañca visesābhāvato acchinnaṃ paṭilabhitvā harantassa puna tiyojanātikamepi anāpatti vuttāti amhākaṃ khanti. Aññathā acchinnaṃ paṭilabhitvā puna tiyojanaṃ haratīti vadeyya. Vīmaṃsitvā yuttataraṃ gahetabbaṃ. Anāpatti katabhaṇḍanti ettha “kambalakojavādikatabhaṇḍampi. Pakaticīvare laggalomāni āpattiṃ janentiyevā”ti vadanti. Tanukapattatthavikantare aghaṭṭanattamaṃ pakkhipanti. Pakkhittanti kaṇṇacchidde pakkhittaṃ. Nidhānamukhaṃ nāmāti iminā katabhaṇḍasaṅkhyāṃ na gacchatīti dasseti. Eḷakalomānaṃ akatabhaṇḍatā, paṭhamappaṭilābho, attanā ādāya vā aññassa ajānantassa yāne pakkhipitvā vā tiyojanātikamanaṃ, āharaṇapaccāharaṇaṃ, avāsādhippāyatāti imānettha pañca aṅgāni.

Eḷakalomasikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

576. Eḷakalomadhovāpanasikkhāpadaṃ uttānatthameva.

8. Rūpiyasikkhāpadavaṇṇanā

583-584. Rūpiyasikkhāpade pana satthuvaṇṇoti satthunā samānavaṇṇo. Satthuno vaṇṇo satthuvaṇṇo, satthuvaṇṇo viya vaṇṇo assāti satthuvaṇṇoti majjhapaḍalopīsamāso daṭṭhabbo. Pākatico nāma etarahi pakatikahāpaṇo. Rukkaphalabījamayoti tintiṇikādirukkhānaṃ phalabījena kato. Icceṭaṃ sabbampīti yathāvuttabhedaṃ sabbampi catubbidhaṃ nissaggiyavatthu hotīti sambandho. Jātarūpamāsakoti suvaṇṇakahāpaṇo.

Gaṇheyyāti attano atthāya dīyamānaṃ vā katthaci ṭhitaṃ vā nippariggahaṃ disvā sayaṃ gaṇheyya. “Idaṃ ayyassa hotū”ti evaṃ sammukhā vā “asukasmiṃ nāma ṭhāne mama hiraññasuvaṇṇaṃ atthi, taṃ tuyhaṃ hotū”ti evaṃ parammukhā ṭhitaṃ vā kevalaṃ vācāya vā hatthamuddāya vā “tuyha”nti vatvā pariccattassa kāyavācāhi appaṭikkhipitvā cittena sādiyaṃ upanikkhittasādiyaṃ nāma. “Sādiyatī”ti vuttamevatthaṃ vibhāveti “gaṇhitukāmo hotī”ti. “Idaṃ guttaṭṭhāna”nti ācikkhitabbanti paccayaparibhogaṃyeva sandhāya ācikkhitabbaṃ. “Idha nikkhipāhī”ti vutte “uggaṇhāpeyya vā”ti vuttalakkaṇena nissaggiyaṃ hotīti āha - “idha nikkhipāhīti na vattabba”nti. Parato “imaṃ gaṇhā”ti na vattabbanti etthāpi eseṇa nayo. Kappiyañca akappiyañca nissāya ṭhitameva hotīti yasmā tato uppannapaccayaparibhogo kappati, tasmā kappiyaṃ nissāya ṭhitaṃ. Yasmā pana dubbicāraṇāya tato uppannapaccayaparibhogopi na kappati, tasmā akappiyaṃ nissāya ṭhitanti veditabbaṃ.

Na tena kiñci kappiyabhaṇḍaṃ cetāpitanti ettha cetāpitaṃ ce, natthi paribhogupāyo, tasmā evaṃ vuttaṃ. Akappiyañhi nissaggiyaṃ vatthuaṃ uggaṇhitvā taṃ anissajjitvā cetāpitaṃ kappiyabhaṇḍaṃ saṅghassa nissatṭhampi sabbesaṃ na

kappati. Keci pana “yasmā nissaggiyaṃ vatthum paṭiggahetvā cetāpitaṃ kappiyabhaṇḍaṃ saṅghassa nissajjāmīti nissatṭhaṃ vināva upāyaṃ paribhuñjituṃ vaṭṭati, tasmā ‘na tena kiñci kappiyabhaṇḍaṃ cetāpita’nti vutta”nti vadanti. “Ārāṃikānaṃ vā pattabhāganti idaṃ gihīnaṃ hatthagatopi soyeva bhāgoti katvā vuttaṃ. Sace pana tena aññaṃ parivattetvā ārāṃikā denti, paribhuñjituṃ vaṭṭatī”ti majjhimaggaṇṭhipade cūḷagaṇṭhipade ca vuttaṃ. Tato haritvāti aññesaṃ pattabhāgato haritvā. Kasiṇaparikammanti ālokaṣiṇaparikammaṃ. Mañcapīṭhādīni vāti ettha “tato gahitamañcapīṭhādīni parivattetvā aññaṃ ce gahitaṃ, vaṭṭatī”ti vadanti. Chāyāpīti bhojanasālādīnaṃ chāyāpi. Paricchedātikkantāti gehaparicchedaṃ atikkantā, chāyāya gatagataṭṭhānaṃ gehaṃ nāma na hotīti adhippāyo. Maggenapīti ettha “sace añño maggo natthi, maggaṃ adhiṭṭhahitvā gantuṃ vaṭṭatī”ti vadanti. Kītāyāti tena vatthunā kītāya. Upanikkhepaṃ ṭhapetvā saṅgho paccaye paribhuñjatīti sace upāsako “atibahu etaṃ hiraññaṃ, idaṃ, bhante, ajjeva na vināsetabba”nti vatvā sayāṃ upanikkhepaṃ ṭhapeti, aññena vā ṭhapāpeti, etaṃ upanikkhepaṃ ṭhapetvā tato udayaṃ paribhuñjanto saṅgho paccaye paribhuñjati, tena vatthunā gahitattā “akappiya”nti vuttaṃ.

585. Patitokāsaṃ asamannāharantena pātetabbanti idaṃ nirapekkhabhāvadassanaparanti veditabbaṃ, tasmā patitaṭṭhāne ñātepiṣsa gūthaṃ chaḍḍentassa viya nirapekkhabhāvoyevettha pamāṇanti veditabbaṃ. Asantasambhāvanāyāti attani avijjamānauttarimanussadhammārocanāṃ sandhāya vuttaṃ. Theyyaparibhogo nāma anarahassa paribhogo. Bhagavatā hi attano sāsane sīlavato paccayā anuññātā, na dussīlassa. Dāyakānampi sīlavato eva pariccāgo, na dussīlassa attano kārānaṃ mahapphalabhāvassa paccāsīsanato. Iti satthārā ananuññātattā dāyakehi ca apariccattattā dussīlassa paribhogo theyyaparibhogo. Iṇavasena paribhogo iṇaparibhogo, paṭiggāhakato dakkhiṇāvisuddhiyā abhāvato iṇaṃ gahetvā paribhogo viyāti attho. Tasmāti “sīlavato”tiādinā vuttamevatthaṃ kārāṇabhāvena paccāmasati. Cīvaraṃ paribhoge paribhogeti kāyato mocetvā mocetvā paribhoge. Purebhatta...pe... pacchimayāmesu paccavekkhitabbanti sambandho. Tathā asakkontena yathāvuttakālavisesavasena ekasmiṃ divase catukkhattuṃ tikkhattuṃ dvikkhattuṃ sakimyeva vā paccavekkhitabbāṃ.

Sacassa apaccavekkhatova aruṇo uggacchati, iṇaparibhogaṭṭhāne tiṭṭhatīti ettha “hiyyo yaṃ mayā cīvaraṃ paribhuttaṃ, taṃ yāvadeva sītassa paṭighātāya...pe... hirikoṇappaṭicchādanatthaṃ, hiyyo yo mayā piṇḍapāto paribhutto, so neva davāyātiādinā sace atītaparibhogapaccavekkhaṇaṃ na kareyya, iṇaparibhogaṭṭhāne tiṭṭhatī”ti vadanti, vīmaṃsitabbāṃ. Senāsanampi paribhoge paribhogeti pavese pavese. Evaṃ pana asakkontena purehattādīsu paccavekkhitabbāṃ. Taṃ heṭṭhā vuttanayeneva sakkā viññātunti idha visuṃ na vuttaṃ. Satipaccayatāti satiyā paccayabhāvo, paṭiggahaṇassa paribhogassa ca paccavekkhaṇasatiyā paccayabhāvo yujjati, paccavekkhitvā paṭiggahetabbāṃ paribhuñjitabbañcāti attho. Tenevāha “satiṃ katvā”tiādi. Evaṃ santepīti yadipi dvīsupi ṭhānesu paccavekkhaṇā yuttā, evaṃ santepi. Apare panāhu “satipaccayatāti satibhesajjaparibhogassa paccayabhāve paccayeti attho. Evaṃ santepīti paccaye satipī”ti, taṃ tesāṃ matimattaṃ. Tathā hi paccayasannissitasīlaṃ paccavekkhaṇāya visujjhati, na paccayasabbhāvamattena.

Nanu ca “paribhoge karontassa anāpatti”ti iminā pātimokkhasaṃvarasīlaṃ vuttaṃ, tasmā paccayasannissitasīlassa pātimokkhasaṃvarasīlassa ca ko visesoti? Vuccate - purimesu tāva tīsu paccayesu viseso pākaṭṭoyeva, gilānapaccaye pana yathā vatim katvā rukkhamaṇe gopite tassa phalānipi rakkhitaṇiyeveva honti, evameva paccavekkhaṇāya paccayasannissitasīle rakkhite tappaṭibaddhaṃ pātimokkhasaṃvarasīlampi nipphannaṃ nāma hoti. Gilānapaccayaṃ apaccavekkhitvā paribhuñjantassa sīlaṃ bhijjamānaṃ pātimokkhasaṃvarasīlameva bhijjati, paccayasannissitasīlaṃ pana pacchābhattapurimayāmadīsu yāva aruṇuggamanā apaccavekkhantasseva bhijjati. Purebhattañhi apaccavekkhitvāpi gilānapaccayaṃ paribhuñjantassa anāpatti, idametesam nānākaraṇaṃ.

Evaṃ paccayasannissitasīlassa visuddhiṃ dassetvā teneva pasaṅgena sabbāpi suddhiyo dassetuṃ “catubbidhā hi suddhi”tiādimāha. Tattha sujhati etāyāti suddhi, yathā dhammaṃ desanāva suddhi desanāsuddhi. Vuṭṭhānassapi cettha desanāya eva saṅgaho daṭṭhabbo. Chinnamūlāpattinaṃ pana abhikkhutāpaṭiññāva desanā. Adhiṭṭhānavisittṭho saṃvarova suddhi saṃvarasuddhi. Dhammena samena paccayānaṃ pariyeṭṭhi eva suddhi pariyeṭṭhisuddhi. Catūsu paccayesu vuttavidhinā paccavekkhaṇāva suddhi paccavekkhaṇasuddhi. Esa tāva suddhīsu samāsanayo. Suddhimantesu sīlesu desanā suddhi etassāti desanāsuddhi. Sesesupi eseva nayo. Na puna evaṃ karissāmīti ettha evanti saṃvarabhedaṃ sandhāyāha. Pahāyāti vajjetvā, akatvāti attho. Dātabbaṭṭhena dāyaṃ, taṃ ādiyanti dāyādā, ananuññātesu sabbena sabbam paribhogābhāvato anuññātesuyeva ca paribhogasabbhāvabhāvato bhikkhūhi paribhuñjitabbapaccayā bhagavato santakā. Dhammadāyādasuttañcettha sādhaṃkanti -

“Dhammadāyādā me, bhikkhave, bhavatha, mā āmisadāyādā. Atthi me tumhesu anukampā, ‘kinti me sāvaka dhammadāyādā bhavēyyuṃ, no āmisadāyādā’”ti -

Evaṃ pavattaṃ dhammadāyādasuttañca ettha etasmiṃ atthe sādhaṃkaṃ.

Avītarāgānaṃ taṇhāparavasatāya paccayaparibhoge sāmibhāvo natthi, tadabhāvena vītarāgānaṃ tattha sāmibhāvo yathāruci paribhogasabbhāvato. Tathā hi te paṭikūlāpi appaṭikūlākārena appaṭikūlāpi paṭikūlākārena tadubhayampi vajjetvā ajjuhekkhanākārena paccaye paribhuñjanti, dāyakānañca manorathaṃ paripūrenti. Tenāha - “te hi taṇhāya dāsabyaṃ atītattā sāmīno hutvā paribhuñjanti”ti. Yo panāyaṃ sīlavato paccavekkhitaparibhogo, so iṇaparibhogassa paccanīkattā āṇaṇyaparibhogo nāma hoti. Yathā hi iṇāyiko attano ruciyā icchitadesaṃ gantuṃ na labhati, evaṃ iṇaparibhogayutto lokato nissarituṃ na labhatīti tappaṭipakkhattā sīlavato paccavekkhitaparibhogo āṇaṇyaparibhogoti vuccati, tasmā nippariyāyato catuparibhogavinimutto visumyevāyaṃ paribhogoti veditabbo. So idha visuṃ na vutto, dāyajaparibhogeyeva vā saṅgahaṃ gacchatīti. Sīlavāpi hi imāya sikkhāya samannāgatattā sekkhotveva vuccati. Sabbesanti ariyānaṃ puthujjanānañca.

Kathaṃ puthujjanānaṃ ime paribhogā sambhavantīti? Upacārasena. Yo hi puthujjanassapi sallekhaṇaṭṭhiyaṃ ṭhitassa paccayagedhaṃ pahāya tattha anupalittena cittaṇa paribhogo, so sāmiparibhogo viya hoti. Sīlavato pana paccavekkhitaparibhogo dāyajaparibhogo viya hoti dāyakānaṃ manorathassa avirādhanaṭṭhiyaṃ. Teneva vuttaṃ “dāyajaparibhogeyeva vā saṅgahaṃ gacchatī”ti. Kalyāṇaputhujjanassa paribhoge vattabbameva natthi tassa sekkhasaṅgahato. Sekkhasuttañhetassa atthassa sādhaṃkaṃ.

Lajjinā saddhiṃ paribhogo nāma lajjissa santakaṃ gahetvā paribhogo. Alajjinā saddhinti etthāpi eseṇa nayo. Ādito paṭṭhāya hi alajjī nāma natthīti iminā diṭṭhadiṭṭhesuyeva āsaṅkā na kātabbāti dasseti. Attano bhārabhūtā saddhivihārikādayo. Sopi nivāretabboti yo passati, tena nivāretabbo. Yasmā alajjiparibhogo nāma lajjino vuccati, tasmā āpatti nāma natthi ubhinnaṃpi alajjibhāvato, “alajjiparibhogo”ti idaṃ nāmamattameva na labbhatīti vuttaṃ hoti. “Āpatti pana atthiyevāti vadantī”ti tīsupi gaṇṭhipadesu vuttaṃ.

Adhammiyoti anesanādīhi uppanno. Dhammiyoti bhikkhācariyādīhi uppanno. Saṅghasseva detīti bhattaṃ aggahetvā attanā laddhasalākaṃyeva deti. Sace pana lajjī alajjīṃ paggaṇhāti...pe... antaradhāpetīti ettha kevalaṃ paggaṇhitukāmatāya evaṃ kātuṃ na vaṭṭati, dhammassa pana sāsanaṃ sotūnaṃca anuggahatthāya vaṭṭatīti veditabbaṃ. Purimanayena “so āpattiyā kāretabbo”ti vuttattā imassa āpattiyevāti vadantī. Uddesaggahaṇādinā dhammassa paribhogo dhammaparibhogo. Dhammānuggahena gaṇhantassa āpattiyā abhāvepi therō tassa alajjibhāvāyeva sandhāya “pāpo kirāya”ntiādimāha. Tassa pana santiketī mahārakkhitattherassa santike.

586. Rājorodhādayotiādi “idaṃ gaṇhissāmī”ti cetanāmatasambhavato vuttaṃ. Assatiyā dinnanti ettha assatiyā dinnāṃ nāma apariccattaṃ hoti, tasmā dasante baddhakahāpaṇādi assatiyā dinnāṃ bhikkhunā vatthasaṅṇāya paṭiggahitaṃca, tato neva rūpiyaṃ dinnāṃ, nāpi paṭiggahitaṃca hotīti ettha āpattidesanākiccaṃ natthi, taṃ pana dāyakānameva paṭidātabbaṃ. Tena akappiyavattunā te ce dāyakā sappiādīni kiṇṭvāna saṅghassa tassa ca bhikkhuno denti, sabbesaṃ kappati dāyakānameva santakattā. Atthakathāyaṃ pana puṇṇakāmehi pariccajivā dinnameva sandhāya “puṇṇakāmā...pe... rūpiye arūpiyasaṅṇī rūpiyaṃ paṭiggaṇhātīti veditabbo”ti vuttaṃ, tasmā pariccajivā dinnāṃ vatthasaṅṇāya gaṇhatopi nissaggiyameva. Tena yadi te dāyakā no āgantvā gaṇhanti, dāyake pucchivā attano atthāya ce pariccattaṃ, saṅghe nissajjivā āpatti desetabbā. Tava coḷakaṃ passāhīhi iminā gihisantaṃkepi “idaṃ gaṇhathā”tiādiakappiyavohārena vidhānaṃ bhikkhuno na kappatīti dīpeti. Ekaparicchedanīti kiriyākiriyaabhāvato ekaparicchedanī. Jātarūparajatabhāvo, attuddesikatā, kahāpaṇādisu aññatarabhāvoti imānettha tīṇi aṅgāni.

Rūpiyasikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

9. Rūpiyaṃvohārasikkhāpadavaṇṇanā

587. Rūpiyaṃvohārasikkhāpade jātarūpādicatubbidhampi nissaggiyavattu idha rūpiyaggahaṇeṇeva gahitanti āha “jātarūparajataparivattana”nti. Paṭiggahitaparivattaneti sāditarūpiyassa parivattane, asādiyivā vā kappiyena gāhena paṭiggahitarūpiyaparivattane.

589. Ga-kārassa ka-kāraṃ katvā “sīsūpaka”nti likhitaṃ, padabhājane ghanakatanti piṇḍaṃ kataṃ. Satthuvaṇṇotiādisu “satthuvaṇṇo ca kahāpaṇo ca...pe... ye ca vohāraṃ gacchantī”ti evaṃ sabbattha samuccayo veditabbo. Rūpiye rūpiyasaṅṇīti sakasantakaṃ vadati. Rūpiyaṃ cetāpetīti parasantakaṃ vadati. “Nissaggiyavattunā dukkaṭavattumaṃ vā kappiyavattumaṃ vā cetāpentassapi eseṇa nayo”ti idaṃ kasmā vuttaṃ. Na hi “rūpiye rūpiyasaṅṇī arūpiyaṃ cetāpeti, nissaggiyaṃ pācittiya”ntiādittiko pāḷiyaṃ vuttoti āha “yo hī”tiādi. Tassānulomattāti

etthāyamadhippāyo - rūpiyasamvohāro nāma na kevalam rūpiyena rūpiyaparivattanameva, atha kho “arūpiye rūpiyasaññī rūpiyam cetāpetī”ti vuttattā arūpiyena rūpiyacetāpanampi rūpiyasamvohāro nāma hotīti etasmiṃ pakkhepi rūpiye sati rūpiyasamvohāroyeva hotīti ayamattho avuttopi viññāyatīti. Arūpiyam nāma dukkaṭavattukappiyavattūni. Ekantena rūpiyapakkheti ekena antena rūpiyapakkheti ayam attho gahetabbo. “Ekato rūpiyapakkhe”ti vā pāṭho veditabbo. “Ekarūpiyapakkhe”tipi paṭhanti, tatthāpi ekato rūpiyapakkheti ayamevattho gahetabbo.

Kappiyavattunā kappiyavattuno kayavikkayepi tāva nissaggiyam hoti, dukkaṭavattunā dukkaṭavattuno kayavikkaye kasmā na hotīti andhakatthakathāya adhippāyo. Idam sikkhāpadaṃ...pe... arūpiyena ca rūpiyacetāpanam sandhāya vuttanti sambandho. Idhāti imasmiṃ rūpiyasamvohārasikkhāpade. Tatthāti kayavikkayasikkhāpade. Tenevāti kappiyavattunāyeva.

Puna kappiyabhāvam netum asakkuṇeyyattā “mahākappiyo nāmā”ti vuttam. “Na sakkā kenaci upāyena kappiyo kātunti idam pañcannāmyeva sahadhammikānam antare parivattanam sandhāya vuttam, gihīhi pana gahetvā attano santakam katvā dinnam sabbesam kappatī”ti vadanti. “Na sakkā kenaci upāyena kappiyo kātu”nti pana imināva paṭiggahitarūpiyam anissajjitvāva tena cetāpitam kappiyabhaṇḍampi saṅghassa nissatṭham paribhuñjitum na vaṭṭatīti siddham.

Ye pana “paṭiggahitarūpiyam anissajjitvāpi tena parivattitam kappiyabhaṇḍam saṅghassa nissatṭham paribhuñjitum vaṭṭatī”ti vadanti, tesam “na sakkā kenaci upāyena kappiyo kātu”nti idam na yujjati. Te panettha evam vadanti “yasmā nissajjitabbavattum anissajjitvāva uparūpari aññam aññāmyeva katam, tasmā paricchedābhāvato idha nissajjitum avatvā ‘na sakkā kenaci upāyena kappiyo kātu’nti vuttam, paricchedābhāvato yeva ‘mūle mūlasāmikānam, patte ca pattasāmikānam dinne kappiyo hotī’ti ca na vutta”nti. Yadi paṭiggahitarūpiyam anissajjitvā cetāpitam kappiyabhaṇḍampi saṅghassa nissatṭham paribhuñjitum vaṭṭati, evam sante idhāpi avasānavattum gahetvā saṅghassa nissatṭham kasmā na vaṭṭati, “yo pana rūpiyam uggaṇhitvā...pe... patte ca pattasāmikānam dinne kappiyo hotī”ti imināpi paṭiggahitarūpiyam anissajjitvā cetāpitam kappiyabhaṇḍampi saṅghassa nissatṭham paribhuñjitum na vaṭṭatīti siddham. Yadi tam nissatṭham paribhuñjitum vaṭṭeyya, “mūle mūlasāmikānam, patte ca pattasāmikānam dinne kappiyo hotī”ti na vadeyya. Apare panettha evam vadanti “yadi saṅghassa nissatṭham hoti, rūpiyapaṭiggāhakassa na vaṭṭati, tasmā tassapi yathā vaṭṭati, tathā dassanattham ‘mūle mūlasāmikāna’ntiādi vutta”nti.

Dutiyapattasadisoyevāti iminā pañcannampi sahadhammikānam na kappatīti dasseti. Tattha kāraṇamāha “mūlassa sampāṭicchitattā”ti. Atha mūlassa sampāṭicchitattā rūpiyapaṭiggāhakassa tāva akappiyo hotu, sesānam pana kasmā na kappatīti maññamāno pucchati “kasmā sesānam na kappatī”ti. Kāraṇamāha “mūlassa anissatṭhattā”ti. Pattassa kappiyabhāvepi sampāṭicchitamūlassa nissajjitabbassa anissatṭhattā tena gahitapatto sesānampi na kappati. Yadi hi tena sampāṭicchitamūlam saṅghamajjhe nissatṭham siyā, tena kappiyena kammena āramikādīhi gahetvā dinnapatto rūpiyapaṭiggāhakam ṭhapetvā sesānam vaṭṭati. Apare pana “mūlam sampāṭicchitvā gahitapattopi yadi saṅghassa nissatṭho, sesānam kappatī”ti vadanti. Evam sante “mūlassa anissatṭhattā”ti na vattabham, “saṅghassa anissatṭhattā”ti evameva vattabham.

Dubbicāritattāti iminā rūpiyaṣaṃvohāro anena katoti dasseti. Aññesaṃ pana vaṭṭatīti yasmānena rūpiyaṣaṃvohāramattameva kataṃ, na mūlaṃ sampaṭicchitaṃ, tasmā vinayakammavasena saṅghassa nissatṭhakālato paṭṭhāya aññesaṃ vaṭṭati. Imasmiṃyeva ca atthe pamāṇaṃ dassento “mahāsumattherassa kirā”tiādimāha. Apare pana “dubbicāritattāti iminā kevalaṃ gihisantikabhāvena ṭhite dubbicāritamattaṃ vuttaṃ, na rūpiyaṣaṃvohārāpajjanaṃ, tasmā rūpiyaṣaṃvohārābhāvato so patto nissajjituṃ na sakkāti tassa na kappati, anissatṭhopi aññesaṃ kappati. Anissatṭhasseva ca aññesaṃ kappiyabhāvadassanatthaṃ ‘mahāsumattherassa kirā’tiādivatthūni udāhaṇi. Saṅghassa nissajjīti idaṃca aññesaṃ kappiyattā kevalaṃ saṅghassa pariccattabhāvaṃ sandhāya vuttaṃ, na pana vinayakammavasena saṅghassa nissatṭhabhāvaṃ. Imassa ca atthassa sappissa pūretvāti idaṃ vacanaṃ sādha”nti vadanti.

591. Rūpiyapaṭiggahaṇarūpiyaṣaṃvohāresu yena ekekameva kataṃ, tena tattha tattha vuttanayeneva nissajjitabbaṃ. Yena pana paṭiggahitarūpiyeneva saṃvohāro kato, tena kathaṃ nissajjitabbanti? Nayidaṃ dukkaraṃ, “ahaṃ, bhante, nānappakāraṃ rūpiyaṣaṃvohāraṃ samāpajji”nti evameva nissajjitabbaṃ. “Imasmiṃ sikkhāpadepi ‘arūpiye rūpiyaṣaṃvohāre, āpatti dukkaṭassā’tiādivatthūni udāhaṇi. Avasānapade anāpattiyā vuttattā kappiyavatthuvaseva idaṃ tikaṃ vutta”nti tīsupi gaṇṭhipadesu vuttaṃ. Keci pana “arūpiyaggahaṇena kappiyavatthudukkaṭavattūnaṃ saṅgahoti purimapaḍāyaṃ kappiyavatthudukkaṭavattūnaṃ vaseva vuttaṃ, avasānapadameva kappiyavatthuvaseva vutta”nti vadanti, taṃ na yujjati anāpattimissite avasānattike saññānānattaṃ ṭhapetvā vatthunānattassa abhāvato. Dukkaṭavattūnaṃ pana dukkaṭavattūno cetāpanaṃ neva idha, na tattha pāliyaṃ vuttanti vacanamettha sādhaṃ. Yaṃ attano dhanena parivattati, tassa vā dhanassa vā rūpiyabhāvo ceva, parivattanañcāti imānettha dve aṅgāni.

Rūpiyaṣaṃvohārasikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

10. Kayavikkayasikkhāpadavaṇṇanā

593. Kayavikkayasikkhāpade pāliyaṃ jānāhīti ettha upadhārehīti attho, suṭṭhu upadhāretvā gaṇha, idaṃ na manāpanti puna dātuṃ na sakkhissasīti adhippāyo.

594-595. Kayanti parabhaṇḍassa gahaṇaṃ. Vikkayanti attano bhaṇḍassa dānaṃ. Tenāha “iminā imaṃ dehī”tiādi. Yasmā kayitaṃ nāma parassa hatthato gahitaṃ vuccati, vikkītañca parassa hatthe dinnaṃ, tasmā “kayitañca hoti parabhaṇḍaṃ attano hatthagataṃ karontena, vikkītañca attano bhaṇḍaṃ parahatthagataṃ karontenā”ti vuttaṃ. Yadi evaṃ pāliyaṃ parato “kayitañca hoti vikkayitañcā”ti vatvā “attano bhaṇḍaṃ parahatthagataṃ parabhaṇḍaṃ attano hatthagata”nti kasmā vuttanti āha “iminā imantiādivacanānurūpato panā”tiādi. Imināti hi sakasantakaṃ vuttaṃ. Tadanurūpato pāliyaṃ paṭhamam attano bhaṇḍaṃ dassitaṃ, na kayavikkayapadānurūpato. Tañhi viparītato parasantakaggahaṇaṃ purakkhatvā ṭhitaṃ.

Kāmaṃ sesaṇātakepi “imaṃ dehī”ti vadato viññatti na hoti, saddhādeyyavinipātanassapi pana abhāvaṃ dassetukāmo “mātaraṃ pana pitaraṃ vā”ti āha. Viññatti na hotīti idaṃ visuṃ viññāpanaṃ sandhāya vuttaṃ. Aññaṃ kiñci

avatvā evaṃ vadanto aññātakam viññāpeti nāmāti āha - “aññātakam ‘imaṃ dehi’ti vadato viññattī’ti. Aññaṃ kiñci avatvā “imaṃ gaṇhāhī’ti dinnaṃ aññātakassa dinnaṃ nāma hotīti vuttaṃ “saddhādeyyavinipātana”nti. Tisso āpattiyoti aññātakaviññattisaddhādeyyavinipātanakayavikkayāpattisaṅkhātā tisso āpattiyo.

Imaṃ nāma karohīti vadati, vaṭṭatīti ettha bhuttosi, idāni kasmā na karosīti vatthumpi vaṭṭati. “Nissaggiyaṃ pācittiya”nti kiñcāpi satiyeva nissaggiyavatthumhi pācittiyaṃ vuttaṃ, asatipi pana tasmim pācittiyanti idaṃ aṭṭhakathāpamāṇena gahetabbanti dassetuṃ “kiñcāpī’tiādi vuttaṃ. Paribhutteti sappiādiṃ sandhāya vuttaṃ. Yaṃ attano dhanena parivatteti, yena ca parivatteti, tesam kappiyavatthutā, asahadhammikātā, kayavikkayāpajjanañcāti imānettha tīṇi aṅgāni.

Kayavikkayasikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

Niṭṭhito kosiyaavaggo dutiyo.

3. Pattavaggo

1. Pattasikkhāpadavaṇṇanā

598-602. Pattavaggassa paṭhame bhaṇḍanti vikketabbabhaṇḍaṃ. Yasmaṃ vaṇṇasaddo saṇṭhānajātirūpāyatanakāraṇapamāṇaguṇapasamsādīsu dissati. “Mahantaṃ sapparājavaṇṇaṃ abhinimminivā’tiādīsu hi saṇṭhānaṃ vuccati. “Brāhmaṇova seṭṭho vaṇṇo, hīno añño vaṇṇo”tiādīsu jāti. “Paramāya vaṇṇapokkharatāya samannāgato”tiādīsu rūpāyatanaṃ.

“Na harāmi na bhañjāmi, ārā siṅghāmi vārijaṃ;
Atha kena nu vaṇṇena, gandhatthenoti vuccatī’ti. -

Ādīsu kāraṇaṃ. “Tayo pattassa vaṇṇā’tiādīsu pamāṇaṃ. “Kadā saññulhā pana te gahapati ime samaṇassa gotamassa vaṇṇā’tiādīsu guṇo. “Vaṇṇārahassa vaṇṇaṃ bhāsati”tiādīsu pasamsā. Tasmā vuttaṃ “tayo pattassa vaṇṇāti tīṇi pattassa pamāṇāni”ti.

Aḍḍhaterasapalā hotīti ettha “māsānaṃ aḍḍhaterasapalāni gaṇhātī’ti vadanti. “Magadhanāḷi nāma chapasatā nāḷi’ti keci. “Aṭṭhapasatā’ti apare. Tattha purimānaṃ matena tipasatāya nāḷiyā dve nāḷiyo ekā magadhanāḷi hoti, pacchimānaṃ catupasatāya nāḷiyā dve nāḷiyo ekā magadhanāḷi. Ācariyadhammapālattherena pana “pakatiyā catumuṭṭhikaṃ kuḍuvaṃ, catukuḍuvaṃ nāḷikaṃ, tāya nāḷiyā soḷasa nāḷiyo doṇaṃ, taṃ pana magadhanāḷiyā dvādasa nāḷiyo hontī’ti vuttaṃ, tasmā tena nayena “magadhanāḷi nāma pañca kuḍuvāni ekañca muṭṭhiṃ ekāya muṭṭhiyā tatiyañca bhāgaṃ gaṇhātī’ti veditabbaṃ.

Sabbasambhārasaṅkhatoti jīrakādisabbasambhārehi saṅkhato. Ālopassa ālopassa anurūpanti ettha “byañjanaṃ mattā nāma odanacatuttho bhāgo”ti brahmāyusuttassa aṭṭhakathāyaṃ vuttattā ālopassa catutthabhāgappamāṇaṃ byañjanaṃ ālopassa anurūpanti gahetabbaṃ. Idha pana sūpasseva odanacatutthabhāgappamāṇataṃ dassetvā etassa lakkhaṇaṃ dassite itarassapi dassitameva hotīti byañjanaṃ tathā visesetvā pamāṇaṃ na dassitaṃ.

Magadhanāliya upaḍḍhappamāṇo idha patthoti āha “patthodananti magadhanāliya upaḍḍhanālikodana”nti. Iminā ca “patthadvayaṃ magadhanālī”ti dassitaṃ hoti. Pattho ca “catupalo kuḍuvo, catukuḍuvo pattho”ti iminā lokiyavohārena veditabbo. Bhājanaparibhogenāti udakāharaṇādinā bhājanaparibhogena.

607. Dhoteti paribhogāvasānadassanattamaṃ vuttaṃ, na pana dhoteyeva dukkaṭaṃ āpajjati tato puretaraṃ paribhogakāleyeva āpajjanato.

608. Pañcahi dvīhīti idaṃ “ettāvatā kāḷavaṇṇatā sampajjati”ti dassanattamaṃ vuttaṃ. “Yadi pana ekenapi pākena kāḷavaṇṇo hoti, adhiṭṭhānupagoyevā”ti vadanti. Hatthānāgatassapi adhiṭṭhātabbabbhāvadassanattamaṃ “yadihī”tiādi vuttaṃ. Iminā ca dūre ṭhitampi adhiṭṭhātuṃ vikappetuñca labhati, ṭhapitaṭṭhānasallakkhaṇaṇca na pamāṇanti veditabbaṃ. Sutvā vāti pattakārakena pesitabhikkhunā anāṇatto kevalaṃ tassa kathentassa vacanamattaṃ sutvā. Na pamāṇanti tena apesitattā. Sāmantavīhāreti idaṃ upacāramattaṃ, tato dūre ṭhitampi adhiṭṭhātuṃ vaṭṭatiyeva. Ṭhapitaṭṭhānaṃ sallakkhetvāti idampi upacāramattaṃ, pattasallakkhaṇamevettha pamāṇaṃ. Patte vā chiddaṃ hotīti mukhavaṭṭito hetṭhā dvaṅgulamattokāsato paṭṭhāya yattha katthaci chiddaṃ hoti. Sesamettha paṭhamakathine vuttanayameva.

Pattasikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

2. Ūnapañcabandhanasikkhāpadavaṇṇanā

610. Dutiyasikkhāpade hatthesu piṇḍāya caratīti pālīpadassa hatthesu labhitabbapiṇḍatthāya caratīti attho veditabbo.

612-613. “Tassa so apattoti vacanato so patto adhiṭṭhānampi vijahati apattattā. Apattabhāvatoyeva hi ‘pañcabandhanaṃ pattaṃ cetāpetī’ti pālīyaṃ na vutta”nti tīsupi gaṇṭhipadesu vuttaṃ. Keci pana “apattoti idaṃ ‘aññaṃ pattaṃ viññāpetuṃ vaṭṭati’ti dassanattamaṃ vuttaṃ, so pana patto adhiṭṭhānaṃ na vijahati”ti vadanti, taṃ yuttaṃ viya dissati “yassa pañca ekāyeva vā dasaṅgulā, so baddhopi abaddhopi apattoyevā”ti vakkhamānattā. Na hi mukhavaṭṭiyā pañcasu ṭhānesu dvaṅgulamattāhi rājīhi adhiṭṭhānaṃ vijahatīti sakkā vattuṃ, ekāya pana rājīyā dasaṅgulāya sace tattha vuttappamāṇo chiddo paññāyati, chiddeneva adhiṭṭhānavijhanaṃ siyāti yuttaṃ vattuṃ. Bandhanokāse sati asati vā bandhanavirahito patto abandhanoti vutto, bandhanokāsavirahitoyeva pana abandhanokāsoti vutto.

Tipusuttakena vā bandhitvāti ettha “bandhitabbo”ti pāṭho gahetabbo. Purāṇapotthakepi hi ayameva pāṭho dissati. Suddhehi...pe... na vaṭṭatīti idaṃ uṇhabhojane pakkhitte vilīyamānattā vuttaṃ. Phāṇitaṃ jhāpetvā pāsāṇacuṇṇena bandhituṃ vaṭṭatīti pāsāṇacuṇṇena saddhiṃ phāṇitaṃ pacitvā tathāpakkena pāsāṇacuṇṇena bandhituṃ vaṭṭati.

615. Anukampāya na gaṇhantassa dukkaṭanti vuttattā yassa so patto na ruccati, tassapi agaṇhantassa anāpatti. Teneva mātikāṭṭhakathāyaṃ vuttaṃ “sace therassa patto na ruccati, appicchatāya vā na gaṇhāti, vaṭṭati”ti. Pattapariyantoti pariyantapatto, avasānapattoti attho. “Saṅghamajjhe pattaṃ gāhāpentena alajjīṃ agāhāpetuṃ vaṭṭati”ti vadanti. “Anujānāmi bhikkhave ādhāraṇanti vuttattā piṭṭhādīsu yattha katthaci ādhāraṃ ṭhapetvā tattha pattaṃ ṭhapetuṃ vaṭṭati ādhāraṭṭhapanokāsassa aniyamitattā”ti vadanti. Aparibhogenāti ayuttaparibhogena.

616. Pāliyaṃ “abandhanena pattena abandhanam pattam. Ekabandhanam pattam... dvibandhanam pattam... tibandhanam... catubandhanam... abandhanokāsam... eka... dvi... ti... catubandhanokāsam pattam cetāpeti”ti evaṃ ekekena pattena dasadhā dasavidham pattam cetāpanavasena ekanissaggiyapācittiyasatam vuttam. Imasmim sikkhāpade pamāṇayuttam aggahitakāḷavaṇṇampi pattam viññāpentassa āpattiyeṇāti daṭṭhabbam. Adhiṭṭhānupagapattassa ūnapaṇcabandhanatā, attuddesikatā, akataviññatti, tāya ca paṭilābhoti imānettha cattāri aṅgāni.

Ūnapaṇcabandhanasikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

3. Bhesajjasikkhāpadavaṇṇanā

622. Tatiyasikkhāpade yesam maṃsam kappatīti idam nissaggiyavatthudassanattam vuttam, na pana yesam maṃsam na kappati, tesam sappiādīni na kappantīti dassanattam. Manussakhīrādīnīpi hi no na kappanti, kuto sasassa sappīti āha “yesaṇhi khīram atthi, sappipi tesam atthiyevā”ti. “Idaṇca yebhuyyena vutta”nti vadanti. Uggahitakam katvā nikkhittanti appaṭiggahitam sayameva gahetvā nikkhittam. Sayamkatam nirāmisameva vaṭṭatīti tadahupurebhattameva sandhāya vuttam. Atha sayamkatam nirāmisam bhuñjantassa kasmā sāmampāko na hotīti āha - “navanītam tāpentassa hi sāmampāko na hotī”ti. Savatthukapaṭiggahitassa vatthugatikkatā āha - “savatthukassa paṭiggahitattā”ti. Pacchābhattam paṭiggahitehīti pacchābhattam paṭiggahitakhīradadhīhi. Purebhattampi ca uggahitakehi katam abbhañjanādīsu upanetabbanti sambandho. Ubhayesampīti pacchābhattam paṭiggahitakhīradadhīhi ca purebhattam uggahitakehi ca katānam. Eeva nayoti nissaggiyam hotīti attho. Akappiyamaṃsasappimhīti akappiyamaṃsasattānam sappimhi. Kāraṇapatirūpakam vatvāti sajātiyānam sappibhāvatoti kāraṇapatirūpakam vatvā.

Sappinayeneva veditabbanti nirāmisameva sattāham vaṭṭatīti attho. Etthāti navanīte. Dhotam vaṭṭatīti adhotam ce, savatthukapaṭiggahitam hoti, tasmā dhotam paṭiggahetvā sattāham nikkhipitum vaṭṭatīti therānam adhippāyo. Takkato uddhaṭamattameva khādiṃsūti ettha takkato uddhaṭamattam adhotampi paṭiggahetvā paribhuñjantā dhovitvā pacitvā vā paribhuñjimsūti evamattho gahetabbo. Therassa hi dadhiguḷikādisahitampi paṭiggahitam pacchā dhovitvā pacitvā vā paribhuñjantassa savatthukapaṭiggahaṇe doso natthīti adhippāyo, teneva therassa adhippāyam dassentena “tasmā navanītam paribhuñjantena...pe... ayamettha adhippāyo”ti vuttam. Keci pana “takkato uddhaṭamattameva khādiṃsū”ti vacanassa adhippāyam ajānantā “takkato uddhaṭamattam adhotampi dadhiguḷikādisahitam vikālepi paribhuñjitum vaṭṭatī”ti vadanti, tam na gahetabbam. Na hi dadhiguḷikādiāmisena saṃsaṭṭharasam navanītam paribhuñjitum vaṭṭatīti sakkā vuttum. Navanītam paribhuñjantenāti adhovitvā paṭiggahitanavanītam paribhuñjantena. Dadhi eva dadhigatam yathā “gūthagatam muttagata”nti. Khayam gamissatīti vacanato khīram pakkhipitvā pakkasappiādīpi vikāle kappatīti veditabbam. Kukkuccāyanti kukkuccakāti iminā attanāpi tattha kukkuccasabbhāvam dīpeti. Teneva mātikāṭṭhakathāyam “nibbaṭṭitasappi vā navanītam vā pacitum vaṭṭatī”ti vuttam. Tāni paṭiggahetvāti tāni khīradadhīni paṭiggahetvā.

Paṭiggahetvā ṭhapitabhesajjehīti paṭiggahetvā ṭhapitayāvajīvikabhesajjehi. Vuttanayena yathā taṇḍulādīni na paccanti, tathā lajjīyeva sampādetvā detīti lajjisāmaṇeraggahaṇam, apica alajjinā ajjhoharitabbam yaṃ kiñci abhisāṅkharāpetum

na vaṭṭati, tasmāpi evamāha. Tile paṭiggahetvā katatelanti attanā bhajjanādīni akatvā gahitatelaṃ. Teneva “sāmisampi vaṭṭatī”ti vuttaṃ. Nibbaṭṭitattāti yāvakālikavatthuto vivecitattā. Ubhayampīti attanā ca parena ca kataṃ. Yāva aruṇassa uggamanā tiṭṭhati, nissaggiyanti sattamadivase katatelaṃ sace yāva aruṇuggamanā tiṭṭhati, nissaggiyaṃ.

623. Acchavasanti dukkaṭavattthuno vasāya anuññātattā taṃsadisānaṃ dukkaṭavattthūnaṃyeva akappiyamaṃsasattānaṃ vasā anuññātā, na thullaccayavattthūnaṃ manussānaṃ vasāti āha “ṭhapetvā manussavasa”nti. Saṃsaṭṭhanti parissāvitaṃ. “Kāle paṭiggahitaṃ vikāle anupasampannenapi nippakkaṃ saṃsaṭṭhañca paribhuñjantassa dvepi dukkaṭāni hontiyevā”ti vadanti. Yasmā khīradadhiādīni pakkhipitvā telaṃ pacanti, tasmā kasaṭaṃ na vaṭṭati, telameva vaṭṭati. Tena vuttaṃ “pakkatelakasaṭe viya kukkuccāyatī”ti. “Sace vasāya saddhiṃ pakkattā na vaṭṭati, idaṃ kasmā vaṭṭatī”ti pucchantā “bhante”tiādimāhaṃsu. Etaṃ vaṭṭatīti nanu etaṃ dadhiguḷikādīhi pakkaṃ navanītaṃ vaṭṭatīti attho.

“Madhukarīhi nāma madhumakkhikāhīti ayaṃ khuddakamakkhikānaṃ bhamaramakkhikānañca sāmāññaniddeso”ti tīsupi gaṇṭhipadesu vuttaṃ. Keci pana “daṇḍakesu madhukarā madhukarī makkhikā nāmā”ti vatvā “tāhi madhukarīādīhi tīhi makkhikāhi kataṃ madhu nāmā”ti vadanti. Bhamaramakkhikāhīti mahābhamaramakkhikāhi. Silesasadisanti ghanapakkaṃ vuttaṃ. Itaranti tanukamadhu. Madhupaṭalanti madhuraḥitaṃ kevalaṃ madhupaṭalaṃ. “Sace madhusahitaṃ paṭalaṃ paṭiggahetvā nikkhipanti, paṭalassa bhājanaṭṭhāniyattā madhuno vasena sattāhātikkame nissaggiyaṃ hotī”ti vadanti, “madhumakkhitaṃ pana madhugatikamevā”ti iminā taṃ na sameti.

“Phāṇitaṃ nāma ucchumhā nibbatta”nti pāḷiyaṃ avisesena vuttattā aṭṭhakathāyañca “ucchurasāṃ upādāya...pe... avatthukā ucchuvikati ‘phāṇita’nti veditabbā”ti vacanato ucchurasopi nikkasaṭo sattāhakālikoti veditabbo. Kenaci pana “madhumhi cattāro kālikā yathāsambhavaṃ yojetabbā, ucchumhi cā”ti vatvā “samakkhikaṇḍaseḷakaṃ yāvakālikaṃ, aneḷakaṃ udakasambhinnaṃ yāmakālikaṃ, asambhinnaṃ sattāhakālikaṃ, madhusitthaṃ parisuddhaṃ yāvajīvikaṃ, tathā ucchu vā raso vā sakasaṭo yāvakāliko, nikkasaṭo udakasambhinno yāmakāliko, asambhinno sattāhakāliko, suddhakasaṭaṃ yāvajīvika”nti ca vatvā uttaripi bahudhā papañcitaṃ. Tattha “udakasambhinnaṃ madhu vā ucchuraso vā udakasambhinno yāmakāliko”ti idaṃ neva pāḷiyaṃ, na aṭṭhakathāyaṃ dissati. “Yāvakālikaṃ samānaṃ garutarampi muddikājātiraṃ attanā saṃsaṭṭhaṃ lahukaṃ yāmakālikabhāvaṃ upanentaṃ udakaṃ lahutaraṃ sattāhakālikaṃ attanā saṃsaṭṭhaṃ garutaraṃ yāmakālikabhāvaṃ upanetī”ti ettha kāraṇaṃ soyeva pucchitabbo, sabbattha pāḷiyaṃ aṭṭhakathāyañca udakasambhedena garutarassapi lahubhāvopagamaṃyeva dassitaṃ. Pāḷiyampi hi “anujānāmi, bhikkhave, gilānassa guḷaṃ, agilānassa guḷodaka”nti vadantena agilānena paribhuñjitaṃ ayuttopi guḷo udakasambhinno agilānassapi vaṭṭatīti anuññāto.

Yampi ca “ucchu ce yāvakāliko, ucchuraso ce yāmakāliko, phāṇitaṃ ce sattāhakālikaṃ, taco ce yāvajīviko”ti aṭṭhakathāvacanaṃ dassetvā “ucchuraso udakasambhinno yāmakāliko”ti aññena kenaci vuttaṃ, tampi tathāvidhassa aṭṭhakathāvacanassa imissā samantapāsādikāya vinayaṭṭhakathāya abhāvato na sārato paccetabbaṃ. Tatoyeva ca “ucchuraso udakena sambhinnopi asambhinnopi

sattāhakālikoyevā”ti keci ācariyā vadanti. Bhesajjakkhandhake ca “anujānāmi, bhikkhave, ucchurasa”nti ettha tīsupi gaṇṭhipadesu avisesena vuttaṃ “ucchuraso sattāhakāliko”ti.

Sayaṃkataṃ nirāmisameva vaṭṭatīti ettha aparissāvitāṃ paṭiggahitampi karaṇasamaye parissāvetvā kasaṭaṃ apanetvāva attanā katanti gahetabbāṃ. Jhāmaucchuphāṇitanti agginā daḍḍhe ucchukhette jhāmaucchunā kataphāṇitaṃ. Koṭṭitaucchuphāṇitanti khuddānukhuddakaṃ chinditvā koṭṭetvā nippīletvā pakkaṃ yebhuyyena ca sakasaṭaṃ phāṇitaṃ. Tādisassa ca kasaṭassa abbohārikattā “taṃ yutta”nti vuttaṃ. Sītudakena katanti madhukapupphāni sītodake pakkhipitvā madditvā puppharase udakagate sati taṃ udakaṃ gahetvā pacitvā kataphāṇitaṃ. Khīraṃ pakkhipitvā kataṃ madhukaphāṇitaṃ yāvakālikanti ettha khīraṃ pakkhipitvā pakkatelaṃ kasmā vikāle vaṭṭatīti ce? Tele pakkhittakhīraṃ telameva hoti, aññaṃ pana khīraṃ pakkhipitvā kataṃ khīrabhāvaṃ gaṇhātīti idamettha kāraṇaṃ. Yadi evaṃ khaṇḍasakkharampi khīraṃ pakkhipitvā karonti, taṃ kasmā vaṭṭatīti āha “khaṇḍasakkharaṃ panā”tiādi. Tattha khīrajallikanti khīraphenaṃ.

Bhesajjodissaṃ dassentena “sattavidhañhi odissaṃ nāmā”tiādinā itarānipi atthuddhāravasena vuttāni. Vikaṭānīti apakatibhesajjattā vikaṭāni, virūpānīti attho. Dukkaṭavattāhūnampi akappiyamaṃsānaṃ vasāya anuññātattā “vasodissa”nti vuttaṃ. Oḷārikānampi āhāratthaṃ pharituṃ samatthānaṃ sappiādīnaṃ bhesajjanāmena anuññātattā “bhesajjodissa”nti vuttaṃ. “Pacchābhattato paṭṭhāya sati paccayeti vuttattā paṭiggahitabhesajjāni dutiyadivasato paṭṭhāya purebhattampi sati paccaye paribhuñjitabbāni, na āhāratthaṃ bhesajjatthāya paṭiggahitattā”ti vadanti.

624. Dvāravātapānakavāṭesūti mahādvārassa vātapānānañca kavāṭaphalakesu. Kasāve pakkhittāni tāni attano sabhāvaṃ pariccajanti, tasmā “makketabbānī”ti vuttaṃ, ghuṇapāṇakādiparihāratthaṃ makketabbānīti attho. Adhiṭṭhetīti “idāni mayhaṃ ajjhoharaṇīyaṃ na bhavissati, bāhiraparibhogatthāya gamissatī”ti cittam uppādetīti attho. Tenevāha - “sappiñca telañca vasañca muddhani telaṃ vā abbhañjanaṃ vā”tiādi. “Evaṃ adhiṭṭhitañca paṭiggahaṇaṃ vijahatī”ti vadanti.

625. Sace dvinnaṃ santakaṃ ekena paṭiggahitaṃ avibhattaṃ hoti, paribhuñjituṃ pana na vaṭṭatīti ettha majjhe pāṭho parihīno, evaṃ panettha pāṭho veditabbo “sace dvinnaṃ santakaṃ ekena paṭiggahitaṃ avibhattaṃ hoti, sattāhātikkame dvinnampi anāpatti, paribhuñjituṃ pana na vaṭṭatī”ti. Aññathā pana saddappayogopi na saṅgacchati. Gaṇṭhipadehi ca ayameva pāṭho dassito. Tattha dvinnampi anāpattīti yathā aññassa santakaṃ ekena paṭiggahitaṃ sattāhātikkamena nissaggiyaṃ na hoti parasantakabhāvato, evamidampi avibhattattā ubhayasādhāraṇampi avinibbhogabhāvato nissaggiyaṃ na hotīti adhippāyo. Paribhuñjituṃ pana na vaṭṭatīti bhikkhunā paṭiggahitattā sattāhātikkame yassa kassaci bhikkhuno paribhuñjituṃ na vaṭṭati paṭiggahitasappiādīnaṃ paribhogassa sattāheneva paricchinnattā. “Tāni paṭiggahetvā sattāhaparamaṃ sannidhikāraṃ paribhuñjitabbānī”ti hi vuttaṃ. Gaṇṭhipadesu pana tīsupi idha pāṭhassa parihīnabhāvaṃ asallakketvā “paribhuñjituṃ pana na vaṭṭatīti idaṃ antosattāhe paribhogaṃ sandhāya vuttanti saññāya vissāsaggābhāvato paribhuñjituṃ na vaṭṭatī”ti evamattho vutto, so na gahetabbo.

Āvuso, imaṃ telaṃ sattāhamattaṃ paribhuñja tvanti iminā yena paṭiggahitaṃ, tena antosattāheya parassa vissajjitabhāvaṃ dasseti. Kassa āpattīti paṭhamam tava ubhinnaṃ sādharmaṇatā anāpatti vuttā. Idāni pana ekena itarassa vissaṭṭhabhāvato ubhayasādhāraṇatā natthīti vibhattasadisam hutvā tṭhitaṃ, tasmā ettha paṭiggahitassa sattāhātikkame ekassa āpattiyā bhavitabbanti maññaṃāno “kiṃ paṭiggahaṇapaccayā paṭiggāhakassa āpatti, udāhu yassa santakaṃ jātaṃ, tassā”ti pucchati. Nissaṭṭhabhāvato yeva ca idha “avibhattabhāvato”ti kāraṇam avatvā “yena paṭiggahitaṃ, tena vissajjitattā”ti vuttaṃ. Idañca vissaṭṭhabhāvato ubhayasādhāraṇataṃ pahāya ekassa santakaṃ hontampi yena paṭiggahitaṃ, tato aññassa santakaṃ jātaṃ, tasmā parasantakapaṭiggahaṇe viya paṭiggāhakassa paṭiggahaṇapaccayā natthi āpattīti dassanattaṃ vuttaṃ, na pana “yena paṭiggahitaṃ, tena vissajjitattā”ti vacanato avissajjite sati avibhattepi sattāhātikkame āpattīti dassanattaṃ avissajjite avibhattabhāvato yeva anāpattiyā siddhattā. Sace pana itaro yena paṭiggahitaṃ, tasseeva antosattāhe attano bhāgampi vissajjeti, sattāhātikkame siyā āpatti yena paṭiggahitaṃ, tasseeva santakabhāvamāpannattā itarassa appaṭiggahitattā. Iminā tassa santakabhāvepi aññena paṭiggahitasakasantake viya tena appaṭiggahitabhāvato anāpattīti dīpeti. Idaṃ pana adhippāyam ajānitvā ito aññathā gaṇṭhipadakārādīhi papañcitaṃ, na taṃ sārato pacceṭabbaṃ.

Aparibhogaṃ hotīti kassaci amanuññaṃ patitattā paribhogārahaṃ na hoti. Yena cittenāti yena pariccajitukāmatācittena. “Antosattāhe”ti adhikārattā “antosattāhe anapekkho datvā paṭilabhitvā paribhuñjati”ti imaṃ sambandhaṃ sandhāya mahāsumattherena “evaṃ antosattāhe datvā”tiādi vuttaṃ. Mahāpadumatthero pana yadi evaṃ “vissajjeti”ti imināva taṃ siddhaṃ, sattāhātikkantaṃ pana nissaṭṭhaṃ paṭilabhitvā paribhuñjitum na vaṭṭati, tasmā tassa paribhogamukhadassanamidanti āha - “nayidaṃ yācītappa”ntiādi. Aññena bhikkhunāti ettha suddhacittena dinnattā sayampi āharāpetvā paribhuñjitum vaṭṭatiyeva. Sappiādīnaṃ paṭiggahitabhāvo, attano santakatā, sattāhātikkamoti imānettha tīṇi aṅgāni.

Bhesajjasikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

4. Vassikasāṭīkasikkhāpadavaṇṇanā

627. Catutthe sibbanarajanakappapariyosānena niṭṭhāpetvāti sūcikkammaniṭṭhānena sakimpi vaṇṇabhedamattarajanena kappabindukaraṇena ca niṭṭhāpetvā. Samayeti vassānasamaye.

628. Kucchisamayoti antosamayo. “Ayameko aḍḍhamāso pariyesanakkhettañceva karaṇakkhettañca. Etasmiñhi antare vassikasāṭīkaṃ aladdhaṃ pariyesitum laddhaṃ kātuñca vaṭṭati, nivāsetum adhiṭṭhātuñca na vaṭṭati”ti potthakesu pāṭho dissati, so apāṭho. Evaṃ panettha pāṭhena bhavitabbaṃ “ayameko aḍḍhamāso pariyesanakkhettaṃ. Etasmiñhi antare vassikasāṭīkaṃ aladdhaṃ pariyesitum vaṭṭati, laddhaṃ katum nivāsetum adhiṭṭhātuñca na vaṭṭati”ti. Na hi gimhānaṃ pacchimamāsassa paṭhamo aḍḍhamāso karaṇakkhettaṃ hoti. “Aḍḍhamāso seso gimhānanti katvā nivāsetabba”nti vacanato pana gimhānaṃ pacchimamāsassa pacchimo aḍḍhamāso karaṇakkhettañceva nivāsanakkhettañca hoti. Teneva mātikāṭṭhakathāyaṃ “gimhānaṃ pacchimo māso pariyesanakkhettaṃ, pacchimo aḍḍhamāso karaṇanivāsanakkhetampī”ti vuttaṃ. Tasmā pāḷiyā mātikāṭṭhakathāya ca avirodhaṃ icchantena vuttanayeneva pāṭho gahetabbo.

“Viññattiṃ katvā nipphādentassa aññātakaviññattisikkhāpadena anāpatti”ti vadantena “piṭṭhisamayattā iminā sikkhāpadena āpatti”ti dīpitā hoti. Na hi ñātakapavāritatṭhānato piṭṭhisamaye satuppādakaraṇamattenapi sambhavanti āpatti tato garukatarāya viññattiyā na hotīti sakkā vuttuṃ. Teneva bhadantabuddhadattācariyena vuttaṃ -

“Katvā pana satuppādaṃ, vassikasāṭicīvaraṃ;
Nipphādentassa bhikkhussa, samaye piṭṭhisammate.

“Hoti nissaggiyāpatti, ñātakāññātakādino;
Tesueva ca viññattiṃ, katvā nipphādane tathā”ti.

Kenassa hoti āpattīti assa mātaraṃ cīvaraṃ yācantassa kena sikkhāpadena āpattīti pucchati. “Pariṇataṃ viññāpentassa pariṇāmanasikkhāpadena āpatti”ti codanābhāvaṃ dasseti no ca saṅghe pariṇatanti. Atha aññātakaviññattisikkhāpadenāti ce, etampi natthīti āha “anāpatti ca ñātake”ti. “Ñātake viññāpentassā”ti pāṭhaseso. Imamatthaṃ sandhāyāti piṭṭhisamaye vassikasāṭikatthaṃ ñātakapavāritatṭhāne satuppādakaraṇena āpattiṃ, aññātakaviññattisikkhāpadena anāpattiñca sandhāya.

Aññātake appavāritatṭhānato...pe... dukkaṭanti idaṃ vassikasāṭikaṃ adinnapubbe sandhāya vuttaṃ. Tenevettha vattabhede dukkaṭaṃ vuttaṃ, dinnapubbesu pana vattabhedo natthi. Tenevāha - “ye manussā...pe... vattabhedo natthī”ti. Idanti yathāvuttanissaggiyapācittiyāṃ. Viññattiṃ katvā nipphādentassāti aññātake appavāritatṭhānato viññattiṃ katvā nipphādentassa. Pakatiyā vassikasāṭikadāyakaṃ nāma saṅghavasena vā puggalavasena vā apavāretvā anusamvaccharaṃ vassikasāṭikānaṃ dāyakaṃ. Aññātakaviññattisikkhāpadena anāpattīti ettha imināpi sikkhāpadena anāpattīti veditabbaṃ. Kucchisamaye hi attano ñātakapavāritatṭhānato “detha me vassikasāṭika”ntiādinā viññāpentassapi anāpatti. Tenevāha - “na vattabbā detha meti idaṃhi pariyesanakāle aññātake appavārite eva sandhāya vutta”nti. Mātikāṭṭhakathāyañhi vuttaṃ “attano ñātakapavāritatṭhānato pana ‘detha me vassikasāṭikacīvara’ntiādikāya viññattiyāpi pariyesitabba”nti.

629. “Ākāsato patitau dakenevāti vacanato chadanakoṭiyā patitau dakena nahāyantassa anāpatti”ti tīsupi gaṇṭhipadesu vuttaṃ.

630. Cha māse parihāraṃ labhatīti etena antovassepi yāva vassānassa pacchimadivāsā akatā parihāraṃ labhatīti dīpitaṃ hoti. Yasmā mūlacīvaraṃ karontena hemantassa pacchimuposathadivaseyeva kātappaṃ, tasmā gimhānato ekūnatimsadivase parihāraṃ labhati, evaṃ santepe appakaṃ ūnamadhikaṃ vā gaṇanūpagaṃ na hotīti katvā “tato parampi...pe... ekamāsa”nti vuttaṃ. Ekāhadvīhādivasena...pe... laddhā ceva niṭṭhitā cāti iminā ekāhānāgatāya vassūpanāyikāya laddhā ceva niṭṭhitā ca, dvīhānāgatāya...pe... dasāhānāgatāya vassūpanāyikāya laddhā ceva niṭṭhitā ca, antovasse vā laddhā ceva niṭṭhitā cāti ayamatto dassito. Tattha āsāḥimāsassa juṇhapakkhapuṇṇamiyaṃ laddhā ceva niṭṭhitā ca vassikasāṭikā “ekāhānāgatāya vassūpanāyikāya laddhā ceva niṭṭhitā cā”ti vuccati. Eteneva nayena juṇhapakkhassa chaṭṭhiyaṃ laddhā ceva niṭṭhitā ca “dasāhānāgatāya vassūpanāyikāya laddhā ceva niṭṭhitā cā”ti vuccati. Yāva paṭhamakattikatemāsapūṇṇamī, tāva antotemāse laddhā ceva niṭṭhitā ca “antovasse

laddhā ceva niṭṭhitā cā''ti vuccati. Paṭhamakattikatemāsapuṇṇamito parañhi laddhā ceva niṭṭhitā ca yāva cīvarakālo nātikkamati, tāva anadhiṭṭhahitvā ṭhapetum vaṭṭatīti na tatrāyaṃ vicāraṇā sambhavati.

Tasmiṃyeva antodasāhe adhiṭṭhātabbāti avisesena vuttepi vassānato pubbe ekāhadvīhādivasena anāgatāya vassūpanāyikāya laddhā tehi divasehi saddhiṃ dasāhaṃ anatikkamantena vassūpanāyikadivasato paṭṭhāya adhiṭṭhānakkhettaṃ sampattāyeve adhiṭṭhātabbā, na tato pubbe adhiṭṭhānassa akhettattā. Antovasse pana laddhā tasmiṃyeva antovasse laddhadivasato paṭṭhāya dasāhaṃ anatikkāmetvā adhiṭṭhātabbā.

Nanu ca vassānato pubbe anadhiṭṭhahitvā dasāhaṃ atikkāmetum vaṭṭatiyeve, tasmā adhiṭṭhānassa akhettabhūtepi divase gahetvā ''antodasāhe adhiṭṭhātabbā''nti kasmā vuttaṃ? Yathā ''antovasse laddhāpi yāva na niṭṭhāti, tāva anadhiṭṭhahitvā dasāhaṃ atikkāmetum vaṭṭatī''ti akatāya anadhiṭṭhānakkhettsadisāpi atikkantadivasā dasāhaṃ atikkāmetvā niṭṭhitāya gaṇanūpagā hontīti niṭṭhitadivaseyeve adhiṭṭhātabbā, evamidhāpi vassānato pubbe anadhiṭṭhānakkhettabhūtāpi divasā laddhadivasato paṭṭhāya gaṇanūpagā hontīti dassanattamaṃ vuttaṃ. Yadi evaṃ ''tasmiṃyeva antodasāhe''ti avisesena vuttattā dasāhānāgatāya vassūpanāyikāya chaṭṭhiyaṃ laddhā puṇṇamiyaṃ adhiṭṭhātabbāti āpajjatīti? Nāpajjati ''cātumāsamaṃ adhiṭṭhātu''nti vacaneneve paṭikkhittattā. Evaṃ sante ''dasāhānāgatāyā''ti iminā kiṃ payojananti ce? Vassānato pubbeyeva dasāhe atikkante vassūpanāyikadivase niṭṭhitā tadaheva adhiṭṭhātabbāti dassanattamaṃ vuttanti idamettha payojanaṃ. Tenevāha - ''dasāhātikkame niṭṭhitā tadaheva adhiṭṭhātabbā''ti.

Dasāhe appahonte cīvarakālaṃ nātikkametabbāti temāsabbhantare dasāhe appahonte laddhā ceva niṭṭhitā ca cīvarakālaṃ nātikkametabbāti attho. Imaṃ vuttaṃ hoti ''paṭhamakattikatemāsapuṇṇamito pubbe sattamito paṭṭhāya laddhā ceva niṭṭhitā ca vassikasāṭikā dasāhe anatikkanteyeve cīvarakālaṃ otiṇṇattā tattha anadhiṭṭhahitvāpi ṭhapetum vaṭṭatī''ti. Iminā ca imaṃ dīpeti - akatā ce vassikasāṭikā, vassānaṃ cātumāsamaṃ akatattāyeve parihāraṃ labhati, katāya pana dasāhaparamasikkhāpadaṃ avikopetvā parihāro vattabboti.

Yadā vā tadā vā adhiṭṭhātumaṃ vaṭṭatīti cātumāsabbhantare dasāhe atikkantepi natthi dosoti adhippāyo. ''Kadā adhiṭṭhātabbā...pe... yadi nappahoti, yāva kattikapuṇṇamā parihāraṃ labhatī''ti imināpi kurundivacanena akatāya vassikasāṭikāya cātumāsamaṃ parihāro, katāya dasāhameve parihāroti ayamatto dīpitoyevāti āha ''apicā''tiādi.

Pāliyaṃ acchinnacīvarassa naṭṭhacīvarassātiādinaṃ nissaggiyena anāpatti vuttā, udāhu naggassa nahāyato dukkaṭena anāpatti vuttatīti? Kimettha pucchitabbaṃ. Sabbasikkhāpadesu hi yattha yattha mūlasikkhāpadena āpattippasaṅgo, tattha tattha anāpattidassanattamaṃ anāpattivāro ārabhīyatīti idhāpi nissaggiyena anāpattidassanattamaṃ yuttaṃ vattumaṃ. Na hi mūlāpattiyā anāpattiṃ adassetvā antarā vuttāya eva āpattiyā anāpattidassanattamaṃ anāpattivāro ārabhīyatīti. Teneva tīsupi gaṇṭhipadesu idamaṃ vuttaṃ ''acchinnacīvarassa naṭṭhacīvarassa cāti ettha acchinnasesacīvarassa naṭṭhasacīvarassa ca asamaye nivāsentassa pariyasantassa ca anāpatti. Āpadāsūti ettha anivatthamaṃ corā harantīti asamaye nivāsentassa anāpatti''ti. Mātikāṭṭhakathāyampi vuttaṃ ''acchinnacīvarassa vā naṭṭhacīvarassa vā anivatthamaṃ corā harantīti evaṃ āpadāsu vā nivāsayato ummattakādīnañca anāpatti''ti. Aṭṭhakathāyaṃ pana naggassa nahāyato dukkaṭeneve anāpattiṃ

sandhāya “acchinnacīvarassāti etaṃ vassikasāṭikameva sandhāya vuttaṃ. Tesañhi naggānaṃ kāyovassāpane anāpatti. Ettha ca mahagghavassikasāṭikaṃ nivāsetvā nahāyantassa corupaddavo āpadā nāmā”ti yaṃ vuttaṃ, tattha kāraṇaṃ pariyesitabbaṃ.

Atha ubhayenapi anāpattidassanattamaṃ “acchinnacīvarassā”tiādi āraddhanti evamadhippāyo siyā, evampi “acchinnacīvarassāti etaṃ vassikasāṭikameva sandhāya vutta”ntiādinā visesetvā na vattabbaṃ. Evañhi vattabbaṃ siyā “acchinnasesacīvarassa naṭṭhasesaṭīvarassa vā asamaye nivāsentassa pariyesantassa ca nissaggiyena anāpatti, acchinnavassikasāṭikassa naṭṭhavassikasāṭikassa vā naggassa nahāyato dukkaṭena anāpatti, āpadāsu anivattamaṃ corā harantīti asamaye nivāsayato nissaggiyena anāpatti, mahagghavassikasāṭikaṃ nivāsetvā nahāyantassa corā haranti, naggassa nahāyato dukkaṭena anāpattī”ti. Sesamettha uttānameva.

Aṅgesu pana vassikasāṭikāya attuddesikatā, asamaye pariyesanatā, tāya ca paṭilābhoti imāni tāva pariyesanāpattiyā tīṇi aṅgāni. Sacīvaratā, āpadābhāvo, vassikasāṭikāya sakabhāvo, asamaye nivāsananti imāni nivāsanāpattiyā cattāri aṅgāni.

Vassikasāṭikasikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

5. Cīvaraacchindanasikkhāpadavaṇṇanā

631. Pañcame yampi tyāhanti ettha yanti kāraṇavacanamaṃ, tasmā evamettha sambandho veditabbo - mayā saddhiṃ janapadacārikaṃ pakkamissatīti yaṃ kāraṇaṃ nissāya ahaṃ te, āvuso, cīvaraṃ adāsiṃ, taṃ na karosīti kupito anattamano acchindīti. Yanti vā cīvaraṃ parāmasati, tattha “mayā saddhiṃ janapadacārikaṃ pakkamissatīti yampi te ahaṃ cīvaraṃ adāsiṃ, taṃ cīvaraṃ gaṇhissāmīti kupito anattamano acchindī”ti sambandhitabbaṃ.

633. Āṇatto bahūni gaṇhāti, ekaṃ pācittiyanti “cīvaraṃ gaṇhā”ti āṇattiyā ekacīvaravisayattā ekameva pācittiyamaṃ. Vācāya vācāya dukkaṭanti ettha acchinnesu vatthugaṇanāya pācittiyāni. Ekavācāya sambahulā āpattiyoti idaṃ acchinnesu vatthugaṇanāya āpajjitabbaṃ pācittiyāpattim sandhāya vuttaṃ. Āṇattiyā āpajjitabbaṃ pana dukkaṭamaṃ ekameva.

634. Evanti iminā “vatthugaṇanāya dukkaṭānī”ti idaṃ parāmasati. Eseva nayoti sithilaṃ gāḷhañca pakkhittāsu āpattiyā bahuttaṃ ekattañca atidissati.

635. Āvuso, mayantiādīsu gaṇhitukāmatāya evaṃ vuttepi teneva dinnattā anāpatti. Amhākaṃ santike upajjhaṃ gaṇhissatīti idaṃ sāmaṇerassapi dānaṃ dīpeti. Tasmā kiñcāpi pāḷiyamaṃ “bhikkhussa sāmamaṃ cīvaraṃ datvā”ti vuttaṃ, tathāpi anupasampannakāle datvāpi upasampannakāle acchindantassa pācittiyamevāti veditabbaṃ. Acchindanasamaye upasampannabhāvoyeva hettha pamāṇamaṃ. Detīti tuṭṭho vā kupito vā deti. Rundhathāti nivāretha. Evaṃ pana dātuṃ na vaṭṭatīti ettha evaṃ dinnaṃ na tāva tassa santakanti anadhiṭṭhahitvāva paribhuñjitabbanti veditabbaṃ. Āharāpetuṃ pana vaṭṭatīti evaṃ dinnaṃ bhatīsadisattā āharāpetuṃ vaṭṭati. Cajitvā dinnanti vuttanayena adatvā anapekkhena hutvā tasseva dinnaṃ. Bhaṇḍagghena kāretabboti sakasaññāya vinā gaṇhanto bhaṇḍamaṃ agghāpetvā

āpattiya kāretabbo. Vikappanupagapacchimacīvaratā, sāmaṃ dinnatā, sakasaññitā, upasampannatā, kodhavasena acchindanaṃ acchindāpanaṃ vāti imānettha pañca aṅgāni.

Cīvaraacchindanasikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

6. Suttaviññattisikkhāpadavaṇṇanā

636. Chaṭṭhe pāliyaṃ cīvarakārasamayeti iminā vassaṃvutthabhikkhūnaṃ cīvarakammasamayattā cīvaramāso vutto, athaññopi pana cīvarakammakālo cīvarakārasamayoti vattuṃ vaṭṭati.

638. Pañcahipi missetvāti khomādīhi pañcahi missetvā. Vītavītaṭṭhānaṃ yattha saṃharitvā ṭhapenti, tassa turīti adhivacanaṃ. Suttaṃ pavesetvā yena ākoṭentā ghanabhāvaṃ sampādentī, taṃ vemanti vuccati. Yaṃ yanti yaṃ yaṃ payogaṃ. Tantūnaṃ attano santakattā vītavītaṭṭhānaṃ paṭiladdhameva hotīti āha “dīghato...pe... vīte nissaggiyaṃ pācittiya”nti. Pāliyaṃ hi imināva adhippāyena “paṭilābhena nissaggiya”nti vuttaṃ, tasmā yāva cīvaraṃ vaḍḍhati, tāva iminā pamāṇena āpattiyo vaḍḍhanti.

Seso kappiyoti ettha hatthakammayācanavasena. Pubbe vuttanayena nissaggiyanti dīghaso vidatthimatte tiriyaṃ hatthamatte ca vīte nissaggiyaṃ. Tenevāti akappiyatantavāyena. Tatheva dukkaṭanti paricchede paricchede dukkaṭaṃ. Kedārabaddhādīhīti ādi-saddena acchimaṇḍalabaddhādi gahitaṃ. Tante ṭhitaṃyeva adhiṭṭhātabbanti ettha “pacchā vītaṭṭhānaṃ adhiṭṭhitagatikameva hoti, puna adhiṭṭhānakiccaṃ natthi. Sace pana paricchedaṃ dassetvā antarantarā avītaṃ hoti, puna adhiṭṭhātabba”nti vadanti. Eseva nayoti vikappanupagappamāṇamatte vīte tante ṭhitaṃyeva adhiṭṭhātabbanti attho. Cīvaratthāya viññāpitassuttaṃ, attuddesikatā, akappiyatantavāyena vāyāpananti imānettha tīṇi aṅgāni.

Mātikāṭṭhakathāyaṃ pana vāyāpeyyāti ettha “cīvaraṃ me, āvuso, vāyathāti akappiyaviññattiyā vāyāpeyyā”ti atthaṃ vatvā aṅgesupi “akappiyatantavāyena akappiyaviññattiyā vāyāpana”nti visesetvā vuttaṃ, tathāvidhaṃ pana visesavacanaṃ neva pāliyaṃ, na aṭṭhakathāyaṃ upalabbhati. Pāliyaṃ “ñātakānaṃ pavāritāna”nti ettakameva anāpattivāre vuttaṃ, aṭṭhakathāyañca suttatantavāyānameva kappiyākappiyabhāvena bahudhā nayo dassito, na kappiyākappiyaviññattivāsenāti. “Akappiyaviññattiyā vāyāpeyyā”ti ca visesetvā vadantena ayaṃ nāma kappiyaviññattīti visuṃ na dassitaṃ, tasmā vīmaṃsitvā gahetabbaṃ.

Suttaviññattisikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

7. Mahāpesakārasikkhāpadavaṇṇanā

642. Sattame kiñcimattaṃ anupadajjeyyāti idaṃ tassa kattabbākāramattadassanaṃ, dānaṃ panettha aṅgaṃ na hoti suttavaḍḍhanavaseneva āpajjitabbattā. Teneva padabhājanepi “tassa vacanena āyataṃ vā vitthataṃ vā appitaṃ vā karoti, payoge dukkaṭaṃ, paṭilābhena nissaggiya”nti suttavaḍḍhanākārameva dassetvā āpatti vuttā. Mātikāṭṭhakathāyaṃ vuttaṃ “na bhikkhuno piṇḍapātadānamattena taṃ nissaggiyaṃ hoti. Sace pana te tassa vacanena cīvarasāmikānaṃ hatthato suttaṃ gahetvā īsakampi āyataṃ vā vitthataṃ vā appitaṃ vā karonti, atha tesāṃ payoge bhikkhuno dukkaṭaṃ, paṭilābhena nissaggiyaṃ hoti”ti. Āyatādisu sattasu ākāresu

ādimhi tayo ākāre suttavaḍḍhanena vinā na sakkā kātunti āha
“suttavaḍḍhanaākārameva dasseti”ti. Suvītādayo hi ākāre vināpi suttavaḍḍhanena
sakkā kātum. Sesamettha uttānameva. Aññātakaappavāritānaṃ tantavāye
upasaṅkamitvā vikappamāpajjanatā, cīvarassa attuddesikatā, tassa vacanena
suttavaḍḍhanaṃ, cīvarassa paṭilābhoti imānettha cattāri aṅgāni.

Mahāpesakārasikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

8. Accekacīvarasikkhāpadavaṇṇanā

646. Aṭṭhame asammohatthanti dasāhānāgatapade asammohatthaṃ.
Paṭhamapadassāti dasāhānāgatapadassa. Tāni divasānīti tesu divasesu. Uppajjeyyāti
saṅghato vā gaṇato vā ujukaṃ attanoyeva vā uppajjeyya. Pañcamitoti ettha vassaṃ
vasantassa saṅghassa pañcamito pubbe uppannaṃ accekacīvaraṃ pañcamiyaṃ
vibhajitvā gahitaṃ accekacīvaraparihārameva labhati. Ujukaṃ attanoyeva uppannaṃ
ce, pañcamiyaṃ uppannameva accekacīvaraparihāraṃ labhati, na tato pubbeti
daṭṭhabbaṃ.

Saddhāmattakanti dhammassavanādīhi taṅkhaṇuppannaṃ saddhāmattakaṃ.
Ārocitaṃ cīvaranti ārocetvā dinnacīvaraṃ. Chaṭṭhiyaṃ uppannacīvarassa ekādasamo
aruṇo cīvarakāle utṭhātīti āha “chaṭṭhito paṭṭhāyā”tiādi. Ṭhapitacīvarampīti
padhānacīvaradassanamukhena sabbampi atirekacīvaraṃ vuttaṃ. Atha
“cīvaramāsepi atirekacīvaraṃ nikkhipitum vaṭṭatī”ti idaṃ kuto laddhanti ce? “Visum
ananuññātepi imasmim sikkhāpade ‘cīvarakālasamayo nāma anattathate kathine
vassānassa pacchimo māso, atthate kathine pañca māsā’ti vadantena
tatiyakathinasikkhāpade ‘akālacīvaraṃ nāma anattathate kathine ekādasamāse
uppannaṃ, atthate kathine sattamāse uppanna’nti vadantena ca anuññātameva
hotī”ti vadanti. “Aṭṭhakathāvacanappamāṇena gahetabba”nti ca keci.

650. Idāni paṭhamakathinādisikkhāpadehi tassa tassa cīvarassa labbhamānaṃ
parihāraṃ idheva upasaṃharitvā dassento “iti atirekacīvarassa dasāhaṃ
parihāro”tiādimāha. “Anattathate kathine ekādasadivasādhiko māso, atthate kathine
ekādasadivasādhikā pañca māsā’ti ayameva pāṭho gahetabbo. Keci panettha
“kāmañcesa ‘dasāhaparamaṃ atirekacīvaraṃ dhāretabba’nti imināva siddho,
aṭṭhuppattivasena pana apubbaṃ viya atthaṃ dassetvā sikkhāpadaṃ ṭhapita”nti
pāṭhaṃ vatvā “dasadivasādhiko māso, dasadivasādhikā pañca māsāti pāṭhena
bhavitabba”nti vadanti, taṃ na gahetabbaṃ tassa pamādapāṭhattā. Na hi dasāhena
asampattāya kattikatemāsikapuṇṇamāya cīvarakālato pubbe dasa divasā adhikā
honti. Evañhi sati “navāhānāgataṃ kattikatemāsikapuṇṇama”nti vattabbaṃ.

Mātikāṭṭhakathāyampi “pavāraṇamāsassa juṇhapakkhapañcamito paṭṭhāya
uppannassa cīvarassa nidhānakālo dassito hotī”ti vatvā “kāmañcesa
‘dasāhaparamaṃ atirekacīvaraṃ dhāretabba’nti imināva siddho, aṭṭhuppattivasena
pana apubbaṃ viya atthaṃ dassetvā sikkhāpadaṃ ṭhapita”nti pāṭho dassito, sopi
pamādapāṭhoyeva. “Juṇhapakkhapañcamito paṭṭhāyā”ti ca vuttattā tattheva
pubbāparavirodhopi siyā, chaṭṭhito paṭṭhāyāti vattabbaṃ. Evañhi sati
“dasāhaparamasikkhāpadeneva siddha”nti sakkā vattum. Imameva ca
pamādapāṭhaṃ gahetvā bhadantabuddhadattācariyena ca -

“Tassāccāyikavatthassa, kathine tu anattathate;
Parihārekamāsova, dasāhaparamo mato.

“Atthate kathine tassa, pañca māsā pakāsītā;
Parihāro munindena, dasāhaparamā panā”ti. -

Vuttaṃ.

Accekacīvarakāle uppannattā “accekacīvarasadise”ti vuttaṃ. “Pañcamiyaṃ uppannaṃ anaccekacīvaraṃ dasāhaṃ atikkāmayato cīvarakālato pubbeyeva āpatti hoti, na cīvarakālātikkame, tasmā cīvarakālātikkame puna āpajjitabbāya āpattiyā abhāvaṃ sandhāya ‘anaccekacīvare anaccekacīvarasaññī anāpattī’ti vutta”nti tisupi gaṇṭhipadesu vuttaṃ. Vikappanupagapacchimappamāṇassa accekacīvarassa attano santakatā, dasāhānāgatāya kattikatemāsikapuṇṇamāya uppannabhāvo, anadhiṭṭhitaavikappitatā, cīvarakālātikkamoti imānettha cattāri aṅgāni.

Accekacīvarasikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

9. Sāsaṅkasikkhāpadavaṇṇanā

652. Navame antaraghareti antare gharāni ettha, etassāti vā antaragharanti laddhavohāre gocaragāme. Tenāha “antogāme”ti. Pāḷiyaṃ vippavasantīti idaṃ yasmiṃ vihāre vasantā antaraghare cīvaraṃ nikkhipiṃsu, tato aññattha vasante sandhāya vuttaṃ. Tasmiñhi vihāre antaraghare cīvaraṃ nikkhipitvā vasitūṃ anuññātattā tattha vāso vippavāso nāma na hoti. Dubbalacoḷā ducchoḷā virūpacoḷā vā, ducchoḷattā eva lūkhacīvarā.

653. “Paṭhamam jhānaṃ upasampajja viharatī”ti imassa vibhaṅge “upasampajjā”ti uddharitabbe “upasampajja”nti uddharitvā “yo paṭhamassa jhānassa lābho paṭilābho”tiādi vuttaṃ, taṃ sandhāyāha “upasampajjantiādīsu viyā”ti. Ādi-saddena “anāpuccham vā pakkameyyā”tiādīnaṃ saṅgaho daṭṭhabbo. Upagantvāti upa-saddassa atthamāha. Vasitvāti akhaṇḍam vasitvā. “Yena yassa hi sambandho, dūraṭṭhampi ca tassa ta”nti vacanato “imassa...pe... iminā sambandho”ti vuttaṃ. Tattha imassāti “upavassa”nti padassa. Nikkhipeyyāti ṭhapeyya.

Ettāvatā ca purimikāya upagantvā akhaṇḍam katvā vutthavassena āraññakesu senāsanesu viharantena sakalam kattikamāsaṃ ticīvarena vippavasitūṃ anuññātāṃ hoti. Anatthatakathinassa hi cīvaramāse vippavāso na vaṭṭati atthatakathinānaṃyeva asamādānacārassa anuññātattā. Keci pana “anatthatakathinānaṃ cīvaramāsepi asamādānacāro labbhatī”ti vatvā bahudhā papañcenti, taṃ na gahetabbaṃ. Byañjanavicāraṇanti “upavassa upavassitvā”tiādivicāraṇam. Tassapīti “vutthavassāna”nti vibhaṅgapadassa. Vutthavassānanti ca niddhāraṇe sāmivacanaṃ. Tenāha - “evarūpānaṃ bhikkhūnaṃ abbhantare”ti. Senāsanesūti ettha tathārūpesūti sambandhitabbaṃ.

Parikkhepārahaṭṭhānatoti ettha “parikkhepārahaṭṭhānaṃ nāma dve leḍḍupātā”ti vadanti, taṃ na gahetabbaṃ. Aparikkhittassa pana gāmassa pariyante ṭhitagarūpacārato paṭṭhāya eko leḍḍupāto parikkhepārahaṭṭhānanti idamettha sannīṭṭhānaṃ. Teneva visuddhimaggepi vuttaṃ “aparikkhittassa paṭhamaleḍḍupātato paṭṭhāyā”ti. Sabbapaṭhamanti gāmābhimukhadisābhāgato sabbapaṭhamam. Taṃ paricchedam katvāti taṃ paṭhamasenāsanādiṃ paricchedam katvā. Idañca vinayadharānaṃ matena vuttaṃ, majjhimabhāṇakānaṃ matena pana “senāsanādīnaṃ upacāre ṭhitassa ekaleḍḍupātam muñcitvā minitabba”nti majjhimabhāṇakā vadanti. Teneva majjhimanikāyaṭṭhakathāyaṃ “vihārassapi

gāmasseva upacāraṃ nīharitvā ubhinnaṃ leḍḍupātānaṃ antarā minitabba”nti vuttaṃ. Pañcadhanusatikanti āropitena ācariyadhanunā pañcadhanusatappamāṇaṃ. Tato tato maggaṃ pidahatīti tattha tattha khuddakamaggaṃ pidahati. Dhutaṅgacoroti iminā imassapi sikkhāpadassa aṅgasampattiyā abhāvaṃ dīpeti.

“Sāsaṅkānī”ti sammatānīti corānaṃ nivittāhokāsādiddassanena “sāsaṅkānī”ti sammatāni. Sannihitabalavabhayānīti corehi manussānaṃ hataviluttākoṭitabhāvadassanato sannihitabalavabhayānīti attho. Sace pacchimikāyātiadinā vuttamevatthaṃ byatirekamukhena vibhāveti. Yatra hi piṇḍāyātiadinā vuttappamāṇameva visesetvā dasseti. Sāsaṅkasappaṭibhayamevāti ettha sāsaṅkaṃ vā sappaṭibhayaṃ vā hotu, vaṭṭatiyeva.

Pāliyaṃ “siyā ca tassa bhikkhuno kocideva paccayo tena cīvarena vippavāsāya, chārattaparamaṃ tena bhikkhunā tena cīvarena vippavasitabba”nti iminā antaraghare cīvaraṃ nikkhipitvā tasmīṃ vihāre vasantassa aññattha gamanakicce sati vihārato bahi chārattaṃ vippavāso anuññāto. Vasanaṭṭhānato hi aññattha chārattaṃ vippavāso vutto, na tasmīṃ vihāre vasantassa. Tena ca “puna gāmasīmaṃ okkamitvāti ettha sace gocaraḡāmato puratthimāya disāya senāsanaṃ, ayaṅca pacchimadisāṃ gato hotī”tiādi vuttaṃ. Tatoyeva ca mātikāṭṭhakathāyampi “tato ce uttari vippavaseyyā”ti ettha “chārattato uttari tasmīṃ senāsane sattamaṃ aruṇaṃ uṭṭhāpeyyā”ti attho vutto. Bhadantabuddhadattācariyena pana pākaṭataraṃ katvā ayamevattho vutto. Vuttañhi tena -

“Yaṃ gāmaṃ gocaraṃ katvā, bhikkhu āraññake vase;
Tasmīṃ gāme ṭhapetuṃ taṃ, māsamekantu vaṭṭati.

“Aññattheva vasantassa, chārattaparamaṃ mataṃ;
Ayamassa adhippāyo, paṭicchanno pakāsito”ti.

“Kosambiyaṃ aññataro bhikkhu gilāno hotī”ti āgatattā “kosambakasammuti anuññātā”ti vuttaṃ. Kosambakassa bhikkhuno sammuti kosambakasammuti. Senāsanaṃ āgantvāti vusitavihārasseva sandhāya vuttattā tasmīṃ gāmūpacārepi aññasmīṃ vihāre aruṇaṃ uṭṭhāpetuṃ na vaṭṭati. Vasitvāti aruṇaṃ uṭṭhāpetvā. Gataṭṭhānassa atidūrattā “evaṃ asakkontenā”ti vuttaṃ. Tatthevāti tasmīṃyeva gataṭṭhāne.

Sāsaṅkasikkhāpadavaṇṇanā nīṭṭhitā.

10. Pariṇatasikkhāpadavaṇṇanā

657-659. Dasame uddissa ṭhapitabhāgeti attano gharepi uddisitvā visuṃ ṭhapitakoṭṭhāse. “Ekaṃ mayhaṃ, ekaṃ imassa dehī”ti evaṃ ekavācāya āpajjitabbattā “āpajjeyya ekato”ti vuttaṃ. Tumhākaṃ sappiādīni ābhatānīti tumhākaṃ atthāya ābhatāni sappiādīni. Pariṇatabhāvaṃ jānitvāpi vuttavidhinā viññāpentena tesāṃ santakameva viññāpitāṃ nāma hotīti āha - “mayhampi dethāti vadati, vaṭṭatī”ti.

660. Pupphampi āropetuṃ na vaṭṭatīti idaṃ pariṇataṃ sandhāya vuttaṃ. Sace pana ekasmīṃ cetiye pūjitaṃ pupphaṃ gahetvā aññasmīṃ cetiye pūjeti, vaṭṭati. Ṭhitaṃ disvāti sesakaṃ gahetvā ṭhitaṃ disvā. Imassa sunakhasa mā dehi, etassa dehīti idaṃ pariṇateyeva. Tiracchānagatassa pariccajitvā dinne pana taṃ palāpetvā aññaṃ

bhuñjāpetum vaṭṭati. “Kattha demātiādinā ekenākārena pāḷiyaṃ anāpatti dassitā, evaṃ pana apucchitepi aparīṇataṃ idanti jānāntena attano ruciyā yattha icchati, tattha dāpetum vaṭṭatī”ti tīsupi gaṇṭhipadesu vuttaṃ. Yattha icchatha, tattha dethāti etthāpi “tumahākaṃ ruciyā”ti vuttattā yattha icchati, tattha dāpetum labhati. Pāḷiyaṃ āgatanayenevāti “yattha tumhākaṃ deyyadhammo”tiādinā nayena. Saṅghapariṇatabhāvo, taṃ ñatvā attano pariṇāmanaṃ, paṭilābhoti imānettha tīṇi aṅgāni.

Pariṇatasikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

Niṭṭhito pattavaggo tatiyo.

Iti samantapāsādikāya vinayaṭṭhakathāya sārattadīpaniyaṃ

Nissaggiyavaṇṇanā niṭṭhitā.

Dutiyo bhāgo niṭṭhito.

ABOUT THIS TRANSLATION

This translation is part of the PaliVerse Project - the first complete, unified English translation of the Pāli Canon together with its Commentaries (Aṭṭhakathā) and Subcommentaries (Tīkā), accompanied by interactive study tools. PaliVerse is an ongoing project. The AI translations are continuously improved through experts' revisions and feedback. This text is the latest translation as of the date of download.

PDF Creation Date: 14 September 2026

HOW TO CITE

PaliVerse (2026). Subcommentaries. 2. The Canon of Discipline - Subcommentaries. 01. Subcommentary on the Expulsion. 4. The Section on Forfeiture Retrieved from paliverse.org

© 2026 The PaliVerse Project · All Rights Reserved
Centre for Study and Practice of Theravāda Buddhism
Civic Non-Profit Company registered in Greece
This PDF may be freely distributed for study and practice.

PaliVerse.org